2/240 ■ Februarie 2023 ■ Anul XXI

Cafeneaua literară

supliment
ARTE POETICE

Ancheta «Cafenelei literare»

POEZIA LUI EMINESCU ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ

Unde sunteți voi cei care nu mai sunteți?

Lansare de carte pentru cel plecat - Ancelin Roseti

Poetului Ancelin Roseti, care ne-a părăsit anul trecut, la vârsta de 55 ani, i-a fost lansată sâmbătă, 21 ianuarie, antologia de poezie *Vitrina cu jucării triste*, apărută în acest an la editura *Junimea*. Lansarea cărții a avut loc la Biblioteca „Stroe S. Belloescu", fiind inițiată de Editura *Junimea*, al cărei director este doamna Simona Modreanu. Lansarea s-a petrecut sub egida Primăriei Bârlad. A participat *Academia Bârlădeanã* și revista *Scriptor*. Cel care s-a îngrijit de apariția antologiei post-mortem este poetul Lucian Vasiliu, fostul director al Editurii *Junimea* și, în prezent, directorul revistei *Scriptor*.

Ancelin Roseti, membru al Uniunii Scriitorilor din România, a fost cunoscut în special ca poet și publicist. Dintre volumele publicate amintesc *Imperiul mâlului* (Galați,1999); *Împăierea lumii* (Iași, 2004); *Fericit pe la colțuri* (Iași, 2005). În anul 2001, la Festivalul Internațional de Poezie „Ronald Gasparic", poetul primește premiu pentru volumul *Imperiul mâlului*, iar în 2006, la cea de-a V-a ediție a Premiilor „Eminescu", este nominalizat pentru medalia *Teiul de Aur*.

Lansarea a fost onorată de Lucian Vasiliu și Simona Modreanu din Iași, criticul literar prof. Gruia Novac din Bârlad, poetul Nicolae Corlat din Botoșani, poetul Dumitru Pană din Buzău, prof. doctor Elena Monu, președinta „Academiei Bârlădeane". Au mai participat, firește, soția poetului și mai mulți prieteni și cunoștințe.

„Deși poetul Ancelin Roseti a fost premiat, apreciat și publicat la nivel național și internațional, el nu este cunoscut aproape deloc în Bârlad, unde a locuit. El a fost o mare absență din viața culturală a Bârladului în ultimele două decenii, nu s-a scris și nu s-a publicat nimic în revistele literare locale despre acest poet autentic, valoros, membru al Uniunii Scriitorilor, Filiala Bacău, plecat prea curând la ceruri!", afirmă, trist, Cezara Mironică în articolul ei din *Vremea nouă*.

Revista noastră îi apreciază în mod deosebit pe cei care au organizat și susținut lansarea cărții lui Ancelin.

Aș adăuga că Ancelin Roseti este unul dintre foarte puținii poeți autentici. Tocmai de aceea, *Cafeneaua literară* l-a publicat în câteva rânduri. Cartea sa poate fi comandată la Editura *Junimea*.

Virgil DIACONU

Amintirea lui Nicolae Florescu

În 1990 am locuit o vreme la câțiva zeci de metri de Ateneu, ceea ce mi-a îngăduit bucuria de-a primi frecvent vizitele unor scriitori între care se afla și Nicolae Florescu. Istoric și critic literar, nu în ultimul rând publicist cu o tematică civică ale cărui articole începusem a le citi în *Jurnalul literar*, inaugurat într-o nouă serie sub conducerea sa la începutul anului, acesta mi-a produs o impresie aparte. Înfățișa un calm oarecum straniu în contrast cu elanul textelor sale în curs, care, la dispariția cenzurii, îi revelau convingerile reale. Modest, dar nu evaziv, rezervat, dar nu lipsit de fermitate. Un exemplu, se cuvine afirmat, de atitudine democratică, nu o dată temerară, într-o lume ce abia începea a se scutura de compromisurile devenite cutumă. Afirmat în epoca precedentă prin intermediul periodicelor *Manuscriptum* și *Revista de Istorie și Teorie Literară*, Nicolae Florescu avea acum putința unor manifestări ale conștiinței libere. Nu întâmplător *Jurnalul literar* a acordat o susținută atenție autorilor români aflați în exil, precum un semn de cofraternitate. Iată o întrebare pe care și-o adresează la un moment dat fondatorul publicației: „Cât s-a făcut în trei ani de la revoluție pentru recuperarea valorilor intelectuale românești din Occident? Ce interes a manifestat puterea neocomunistă cu un trandafir sau cu trei la butonieră, pentru reintegrarea exilului în sistemul și în structurile vieții noastre cotidiene?” Pentru ca răspunsul negativ să se refere la cauza fenomenului, indicând culpa celor „care, prin impostură, delațiune, lichelism, carierism și alte *isme* de aceeași natură, au determinat, în cea mai mare măsură, exodul valorilor autentice românești, spre a le lua, cu nerușinare, locul, în anii comunismului” și care „se mențin și astăzi în funcții”. Criza pe care Nicolae Florescu o înregistrează dureros îndată după evenimentele din decembrie 1989 avea, firește, componente de ordin economic, dar trăsătura majoră a acesteia era „o gravă și greu recuperabilă *criză de valoare*, amplificată și de dezastruoasa *criză morală*”. Avea loc o penibilă reciclare a foștilor profitori, redeveniți deseori arivișți defel lipsiți de succes ai „democrației originale”, de factură iliesciană: „Nu avem valori, dar avem securiști și activiști în posturi cheie ale vieții științifice, sociale, politice, culturale și academice românești”. Indivizi care păreau în primele zile euforice ale „eliberării” a cădea în lotul fantomelor reveneau surprinzător pe scenă, în condiția unei impudice prosperități: „Gogolienele «*suflete moarte*» se reproiectează în contextul vieții românești de astăzi prin «*cadavrele vii*» ale comunismului”. O tendință semantică împinge sensul sacrificial al Revoluției plătite cu sânge către cel neutralizant-politicianist al „loviturii de stat”. De unde neglijarea inclusiv a victimelor terorii comuniste de-a lungul desfășurării pluridecenale a acesteia, o uitare complice cu ascensiunea „lotului doi” al puterii abuzive abia răsturnate: „Unde este amintirea mustrătoare a celor omorâți la Canal, suprimați în închisori și lagăre, schingiuiți și mutilați fizic și sufletește în beciurile Securității? (...) Și-a pus cineva întrebarea ce s-a întâmplat cu *medicii* care până mai ieri au aplicat *tratamente psihiatrice* disidenților și arestaților politic?” Să ne reamintim că în acea perioadă în care ne diriguia „binomul Iliescu-Roman”, o atare franchețe protestatară nu era defel comodă. Ceea ce azi ni se înfățișează drept un adevăr pur și simplu suporta o confruntare nu doar cu rea-voința continuatorilor *de facto* ai mentalității totalitare, ci și cu o reticență a publicului larg, aflat aproape o jumătate de veac sub psihoza propagandistică indusă de oficialitate. O iluzorie înnoire formală risca a disimula stagnarea reală. Oare toți cititorii unei atari fraze o puteau accepta de-a dreptul? „Regimul *fesenist* ajuns la putere continuă astăzi, cu tenacitate, planurile obsesive ale ceaușismului, pe care l-a trimis în fața barei tribunalelor sau a plutonului de execuție. La fel cum ieri Ceaușeștii au desăvârșit construcțiile și «ctitoriile» dejiste”. În nu mai mică măsură aveam a face cu o intelectualitate adesea contrafăcută: „Deceniile comuniste nu au creat decât intelectuali handicapați, spirite necompetitive «la piața liberă» a inteligenței. Filosofi fără operă, economiști fără economie, academicieni analfabeți, *găini renascentiste* – vorba lui G. Călinescu – și nu profesori de conștiință”. Ca și: „Nu pot găsi nici o justificare faptului că a fost instalat Alexandru Bârlădeanu, un academician fără operă, în fotoliul de vicepreședinte al Academiei Române. M-am întrebat și mă întreb încă și acum, cum s-ar fi simțit Lucian Blaga să devină, într-un absolut absurd, coleg de fotoliu academic cu Alexandru Toma, cu Alexandru Bârlădeanu sau cu I. C. Gulian. Exemplele pot continua, desigur”. Nu de puține ori, Nicolae Florescu ia în vizorul critic și câteva nume ce au parte în genere de un semn pozitiv: Ioan Rațiu, Valeriu Cristea, Andrei Pleșu, Lucian Boia. Iată verbul tăios cu care crede de cuviință a-l aborda pe Augustin Buzura, care, dobândind o măgulitoare funcție și onoruri corespondente sub pavăza lui Ion Iliescu, refuză a-i publica un interviu ce-i fusese de altminteri insistent solicitat pentru *Curierul românesc*, publicație editată de Fundația Culturală Română, avându-l ca președinte pe numitul scriitor-academician: „Ceea ce-l deranjează pe dl. Buzura, de fapt, în interviul incriminat, sunt considerațiile critice asupra rușinosului regim ilieșist, tocmai acum în ajunul alegerilor”. Altfel zis, involuția fostului „disident”, „prelungind microbii securismului, pervertind, restabilind *cenzura* ca mentalitate și sistem”. Străină de compromisurile, adulările, traseismele, vai, atât de inflorescente și după înlăturarea regimului comunist până azi, amintirea lui Nicolae Florescu are puritatea unei lacrimi a intelectului onest.

Gheorghe GRIGURCU

Nicolae Florescu: **...în numele celor «proscriși»**, Ed. Jurnalul literar, redactor Ileana Corbea-Florescu, 2021, 354 p.

Invitaţie la o dezbatere:

Elegie pentru revistele literare

Când Adrian Cioroianu mi-a mărturisit intenţia sa de a organiza un simpozion naţional al revistelor culturale din ţară, mi-am exprimat scepticismul că parterul Bibliotecii Naţionale a României, instituţie pe care o conduce, va fi îndestulător pentru cele peste 200 de reviste care apar. Atât de multe?, şi-a exprimat el mirarea. Cam atâtea, puneţi la socoteală patru reviste din Craiova, şase din Argeş (patru din Piteşti, una din Curtea de Argeş, alta din Domneşti), cine ştie câte în Bucureşti ori Iaşi, i-am răspuns. Destul de multe pentru o ţară în care se citeşte puţin. Pentru că nu există 200 de direcţii literare în clipa de faţă pe la noi, care să justifice apariţia unei noi reviste, decât dacă e una de „gaşcă" sau de „refuzaţi".

Dar nu multe persoane cunosc câte lucruri se întâmplă în culisele apariţiei unei reviste, bună sau rea, câte pasiuni, câte energii, câte orgolii, câte lovituri sub centură. Cineva a îndrăznit să ridice voalul despre aceste lucruri şi s-a trezit că a cotrobăit, în numele dreptului la opinie, în zeci de cuibare cu viespi. A publicat, pur şi simplu, un articol, în mai 2019, tocmai în revista la care fusese redactor şi era colaborator, „Familia" din Oradea, intitulat, nevinovat, „Elegie pentru revistele literare". Ce a urmat a povestit în volumul „Pe ce lume trăim? Simptome" (Editura ŞCOALA ARDELEANĂ, Cluj-Napoca, 2022). O carte amară, despre care dl. Ion Simuţ crede că sunt printre puţinii care ar avea curajul să scrie (ce-i drept, câţiva amici literari m-au şi sfătuit să nu o fac). Dar e vorba despre o carte, pentru numele lui Dumnezeu, nu despre un avion hipersonic invizibil!

Ce-i drept, articolul d-lui Ion Simuţ a avut urmări. Imprevizibile. Neplăcute pentru sine, mărturisind că niciodată nu a fost mai singur în viaţa literară. Cei care l-au sprijinit, într-un fel sau altul – Ovidiu Şimonca, Radu Vancu, Liviu Antonesei, Virgil Diaconu, Marius Chivu, Cassian Maria Spiridon – pot fi socotiţi marginali. Nu dau tonul. Nicolae Manolescu scria, în 2008, că „Ion Simuţ este cel mai aplicat comentator al simptomatologiei literare de astăzi". Un rol pe care şi l-a luat în serios. Nu bănuia că la o lună după articolul său, Mircea Mihăieş, redactor-şef al revistei „Orizont", o să scrie: „Într-o lume normală, Ion Simuţ ar trebui să devină în toate revistele culturale ale ţării *nomina odiosa*". Şi a devenit. Dar nu suntem într-o lume „normală", d-le Mihăieş. Ştiţi şi dvs. de ce s-a retras Dorin Tudoran din actualitatea literară.

Mai mult. Ioan Moldovan a pierdut conducerea revistei „Familia" pentru găzduirea articolului, revista însăşi şi-a pierdut personalitatea juridică (aşa cum avea „Argeş" la începuturi – sediu, redactori cu cărţi de muncă, maşină cu şofer, contabil, îngrijitoare), devenind un compartiment în cadrul Bibliotecii Judeţene Bihor, iar redactor-şef a fost numit scriitorul Mircea Pricăjan.

Vechi cititor de reviste – din 1968, începând cu primul număr din „România literară" –, dl. Simuţ poate vorbi în cunoştinţă de cauză. Cu durere, cu obidă, sintetic, din interior, „la chestiune". Despre declinul presei literare, nu trebuie să ne împăunăm cu cantitatea sau că fiecare redacţie e burduşită cu revistele primite „la schimb". Trebuie să ştim că doar trei reviste contează pe piaţa ideilor din România de azi, fiecare cu publicul său – „România literară", „Observatorul cultural" şi „Dilema veche". Fireşte, multe reviste au sărit ca arse la o asemenea aserţiune. Una ce ar fi trebuit să declanşeze o dezbatere naţională, nu punerea la zid a autorului acesteia. Dar să-i urmărim, la liniuţă, celelalte puncte de vedere:

- lipsa de public a revistelor;
- lipsa de interes pentru public;
- pentru cine scriem?;
- consolarea cu ideea că ne citeşte cel despre care scriem ori că o cronică poate servi la dosarul U.S.R.;
- ignorarea rolului vânzărilor: „dacă o revistă nu se vede pe piaţă şi nu rezistă pe piaţă, atunci ea nu există", spune, scandalizant, dl. Simuţ. Un adevăr aplicat la revista „Steaua";
- din ce trăiesc aceste reviste ce nu se vând? Din subvenţii de la stat (consilii judeţene, locale, Ministerul Culturii, A.F.C.N.), dar „întreţinerea de la stat moleşeşte";
- cea mai mare parte dintre redactori reuneşte intelectuali de dreapta, beneficiari de subvenţii de... stânga (scandalul nerecunoscut de nimeni);
- marea majoritate a şefilor de revistă o reprezintă scriitorii pensionari reîncadraţi, în dauna tinerilor.

În concluzie, crede dl. Simuţ, „avem o presă literară inflaţionistă, şablonardă, uniformizată, rubricardă, îmbătrânită, inerţială, nejurnalistică, indiferentă la public, nevandabilă, sectară, provincială (...) Ceea ce vedem sunt stafiile lor".

Tăcerea a cuprins articolul d-lui Simuţ, ca să nu mai vorbim de carte. Cu care putem sau nu să fim de acord. Dar cu toţii ne dorim o literatură vie, cu reviste vii, nu de pus la colecţie. Credem că nu e târziu să provocăm o dezbatere în acest sens. Iar dacă numele d-lui Simuţ a ajuns „*nomina odiosa*", problemele ridicate sunt reale, în mare parte, iar cei care gândesc astfel sunt legiuni, inclusiv membri ai U.S.R.

Jean DUMITRAŞCU

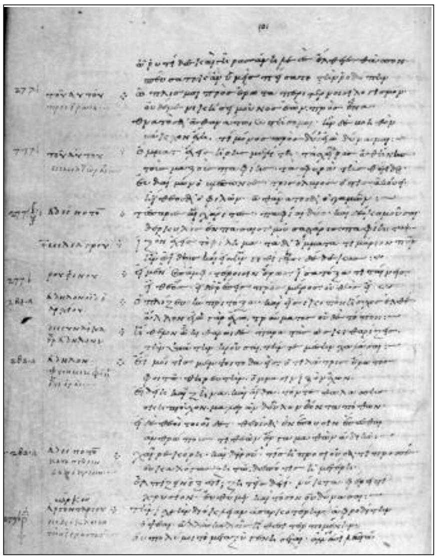
P.S. Am dorit să public acest text într-o altă revistă. Nu s-a putut.

Regal de poezie:

ANTOLOGIA PALATINĂ

Poezie de dragoste

Colecția de poeme și epigrame grecești descoperită în 1606 în Biblioteca Palatină din Heidelberg, **Antologia Palatină**, cuprinde poezii scrise între secolele VII AC – IX AD. Manuscrisul are 709 pagini și a fost scris de patru scribi în jurul anului 980, fiind împărțit în 16 cărți. Cartea a V-a, a epigramelor de dragoste, va apărea pentru prima oară în limba română în acest an, la Editura Universității București, fiind tradusă de Simona Nicolae, Margareta Sfirschi-Lăudat, Cristian Șimon și Sorana-Cristina Man. Oferim, mai jos, o scurtă selecție.

12. RUFINUS
Hetairei Prodíce

Să ne-mbăiem și cununi să ne punem pe creștet, Prodíce,
tare și pur să sorbim vinul, din cupe mai mari.
Iute va trece-a plăcerilor vârstă și-apoi bătrânețea
toate le va-ngreuia: moartea-i la capăt de drum.

20. ONEìSTES
Sfat pentru iubire

Nici c-o fecioară eu nu m-aș nunti, însă nici c-o bătrână:
milă de una mi-ar fi, cealaltă m-ar rușina.
N-aș vrea să fie bob crud, nici stafidă, ci doar frumusețea
coaptă rodi-va din plin într-al Cyprídei iatac.

21. RUFINUS
Hetairei Prodíce

Nu îți spuneam eu, Prodíce, „Vom îmbătrâni”? Prevestit-am
oare în van c-or veni cruzii iubirii hingheri?
Riduri ai, părul cărunt, iară trupul zbârcit ți-e acuma,
gurii-i lipsește de tot vraja ce-n jur răspândea.
Nimeni nu-ți iese în cale, -ncrezuto, și nu te imploră?

Admiratori nu mai ai? Trec ca pe lângă mormânt.

23. CALLIìMACHOS
Hetairei Conópion

Tocmai cum vrei tu pe mine-a mă pune la ușa ta rece
noaptea în frig s-o petrec, dormi tu, Conópion, dormi!
Astfel să dormi tu, nedreapto, precum ți-ai culcat și iubitul
fără măcar să visezi milă de el că ți-ar fi.
Chiar și vecinii se-ndură de mine, dar tu nici în vise!
Părul tău alb, în curând, totul îți va aminti.

26. ANONIM
Unei fete frumoase

Fie că pletele-ți negre-am văzut, cu albastră sclipire,
fie-auriu strălucind părul, stăpână,-altădat',
farmecul tău se răsfrânge aidoma din fiecare,
Eros va sălășlui chiar și pe creștetul dalb.

27. RUFINUS
Hetairei Mélissa

Mélissa, unde-i acea frumusețe de aur prin care
chipu-ți slăvit atrăgea, mândru, toți ochii din jur?
Unde-s sprâncenele, gâtul tău lung și privirea trufașă,
gleznele zvelte purtând aur curat din belșug?
Părul ți-e rar, ofilit, în picioare ai zdrențe acuma,
astfel apune mereu al curtezanelor fast.

28. RUFINUS
Unui tânăr; unei femei ușoare gârbovite de ani, care se mai oferă doritorilor de amor

Astăzi în van mă saluți, nu mai e al tău chip, cotoroanțo,
neted ca marmura; ieri, plin de lumină era.
Astăzi cu mine te joci, când pierdute sunt buclele tale
sprintene ieri lunecau, mândru, pe gâtul semeț.
Nu mai veni lângă mine, -ncrezut-o și nu-mi sta în cale!
Spinii nu voi să-i primesc, roza de ieri o păstrez.

Prezentare și traducere din limba elină de
Sorana-Cristina MAN

T.S. ELIOT

Cântecul de dragoste al lui J. Alfred Prufrock

Să plecăm, aşadar, eu şi tu,
Când seara se întinde pe cer
Ca un pacient anesteziat pe o masă
Să plecăm, pe anumite străzi aproape părăsite,
Refugiile reticente
Ale unor seri agitate în hoteluri ieftine de-o noapte
Şi restaurante din rumeguş cu stridii:
Străzi care urmează, ca o discuţie sterilă
Cu intenţii insidioase
Pentru a te conduce la o întrebare copleşitoare...
O, nu întreba „Ce este?"
Să mergem să ne facem vizita.

În cameră femeile pleacă şi vin
Vorbind de Sfântul Augustin.

Ceaţa galbenă ce-şi freacă spatele de ferestre,
Fumul galben ce-şi freacă mutra de ferestre,
Linse cu limba colţurile serii,
Întârzie pe lângă bălţile dintre burlane,
Lăsă să-i cadă pe spinare funinginea ce cade
din coşuri,
Lunecă pe terasă, făcu un plonjon brusc,
Şi văzând că era o blândă seară de octombrie,
Se-ncolăci în jurul casei şi adormi.

Şi cu adevărat va fi timp
Pentru fumul galben ce lunecă pe stradă,
Ce-şi freacă spinarea de ferestre;
Va fi timp, va fi timp,
Să pregăteşti o faţă pentru feţele ce le-ntâlneşti;
Va fi timp pentru a ucide şi-a crea,
Şi timp pentru toate lucrările şi zilele mâinilor
Ce pun şi lasă o întrebare pe tipsie;
Timp pentru tine şi timp pentru mine,
Şi timp încă pentru sute de indecizii,
Pentru sute de viziuni şi revizii,
Înainte de cina cu pâine şi cu ceai.

În cameră femeile pleacă şi vin
Vorbind de Sfântul Augustin.

Şi într-adevăr va fi timp
Să te întrebi „Să îndrăznesc?" şi „Să îndrăznesc?"
Timp pentru a te întoarce şi a coborî scara
Cu o chelie în vârful capului –
(Ei vor spune: Cum i s-a subţiat părul!)
Haina de dimineaţă, cu gulerul tras bine pe bărbie,
Cravata amplă şi modestă, dar asortată
cu un ac banal –
Ei vor spune: „Ce i s-au subţiat membrele!"
Să îndrăznesc eu
Să deranjez universul?
Într-un minut este timp
Pentru decizii şi revizii ce un minut le va răsturna.

Pentru că le-am cunoscut pe toate deja, pe toate:
Am cunoscut serile, dimineţile, după-amiezele,
mi-am măsurat viaţa în linguri de cafea;
ştiu vocile care mor cu o cădere de moarte
în sunetul muzicii dintr-o cameră apropiată.
Aşa că să-ndrăznesc eu?

Şi am cunoscut deja ochii, ochii toţi –
Ochii care te fixează într-o formulă,
Şi când mă simt formulat, întins pe-o axă,
Când sunt ţintuit şi atârn pe-un zid,
Cum să încep eu atunci
Să-mi deapăn, cu de-a firul, zilele şi viaţa?
Şi cum să îndrăznesc?

Şi am cunoscut deja şi braţele, braţele toate –
Braţe ce poartă brăţări şi-s albe şi goale,
(Dar în lumina lămpii, atinse de un păr şaten)
Oare parfumul de la o rochie
Mă face atâta să divaghez?
Braţe care se odihnesc de-a lungul unei mese,
sau înfăşoară un şal.
Şi atunci să îndrăznesc?
Şi cum ar trebui să-ncep?

Să spun, am mers, în amurg, pe străzi înguste,
Și am privit fumul ce se ridică din țevi,
Cu bărbați singuratici în cămăși,
aplecându-se peste balcoane?

Ar fi trebuit să fiu o pereche de clești zimțați
Ce merge pe fundul mărilor tăcute.

Și după-amiaza, seara, doarme atât de liniștită!
Mângâiată de degete lungi,
Adormită... obosită... sau se face lehuză,
Întinsă pe parchet, aici, lângă tine și mine.
Ar trebui eu, după ceai și prăjituri și înghețate,
Să am puterea să forțez momentul la criza lui?
Dar deși am plâns și am postit,
am plâns și m-am rugat,
Deși mi-am văzut capul (ușor chelit, e drept),
adus pe o tipsie,
Nu-s vreun profet, și asta nu e vreo măreție;
mi-am văzut momentul de glorie tremurând,
Și am văzut eterna Doamnă cu coasa
ținându-mă de veston rânjind,
Pe scurt, m-am temut.

Și ar fi meritat, oare, până la urmă,
Ar fi meritat oare,
După ceștile de porțelan în mijlocul unei discuții
despre tine și despre mine
Ar fi meritat oare,
Să tranșez problema cu un zâmbet,
Să strâng tot universul într-o minge
Și s-o arunc ca o întrebare copleșitoare
Să spun: „Sunt Lazăr, înviat din morți,
Întors să vă spun tot, vă voi spune tot” –
Dacă vreunul, așezându-și perna sub cap
Va spune: „Nu este ce am vrut să spun. Deloc”.

Și ar fi meritat, oare, până la urmă,
Ar fi meritat oare,
După amurguri și curți interioare și străzi pestrițe,
După romane, cești de ceai,
după fuste ce se târăsc pe podea,
Și toate astea și-atât de mult mai multe?
E imposibil de spus ce vreau să spun!
Dar de parcă o lanternă magică și-ar arunca razele
în mănunchiuri pe-un ecran:
Ar fi meritat oare,
Dacă cineva, așezându-și perna sub cap
sau aruncând un șal,
Și, întorcându-se spre fereastră, ar spune:
„Nu este ce am vrut să spun. Deloc”.

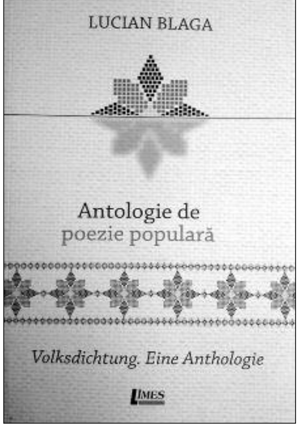
Nu! Nu sunt Prințul Hamlet,
și nici n-am fost sortit să fiu,
Sunt un nobil în slujba lui, unul care,
Pentru a face-o schimbare, va isca o scenă, două,
Îl va consilia pe prinț.
Fără îndoială, o unealtă ușoară,
Curtenitor, bucuros că e de folos,
Diplomat, precaut și meticulos.
Plin de fraze înalte, dar un pic obtuz.
Aproape, uneori, ridicol,
Aproape, uneori, Măscăriciul.

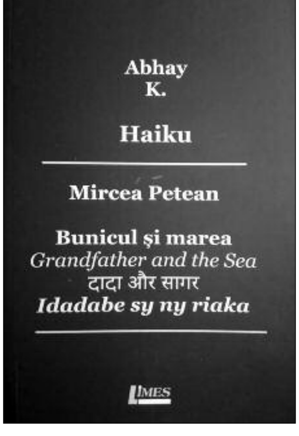
Îmbătrânesc... îmbătrânesc...
Am să-mi port pantalonii sumețiți.
Să-mi dau părul pe spate?
Să îndrăznesc să mușc dintr-o piersică?
Voi purta pantaloni albi din flanel
și mă voi plimba pe-o plajă.
Am auzit sirenele cântând, una câte una.

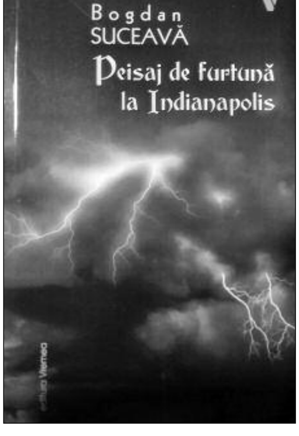
Nu cred că-mi vor cânta vreodată mie.

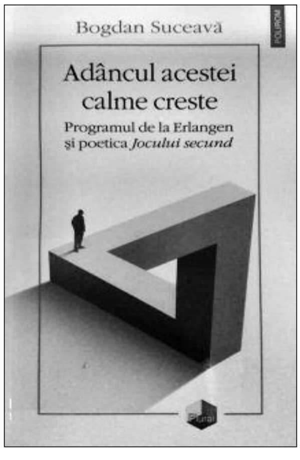
Le-am văzut înotând în valurile mării
Pieptănând părul alb al mării dat pe spate,
Când vântul face marea albă și neagră.
Am rămas mult prin camerele mării
Cu fete ale valului împodobite cu alge cafenii și roșii
Până când vocile ne trezesc, și ne înecăm.

Traducere de
Ioana COSMA

Horia BĂDESCU – 80

Culorile toamnei

*

Orizontul până-n adâncul
ochiului lumii,
până-n măduva întunecimii
lumina,
bolnavă de ea însăși
tăcerea
în urechea divină,
din muțenia începutului
cuvintele
în inima ta!

*

Dor de frumusețea lumii,
de cerul dintâi
și de firul de iarbă care duce în el
setea de-a fi a pământului!
Dor de plânsetul stelelor
în crucea iernilor duse!
Dor de inima mea bolnavă
de cântecul mierlei
și de buzele arse de dragoste!
Dor de mâinile tale, Doamne,
căutându-mă-n lutul
care încă nu se-ntrupase!

*

Mâinile tale prelungi
cu care mă chemi și m-alungi,
mâinile tale-amândouă
spălate cu lună și rouă,
mâinile tale care mă lunecă
și mă-nlumină și mă întunecă,
mâinile tale care mă vor
cu pustiul de jale și dor,
mâinile tale, fântânile
în care se sinucid săptămânile!

*

Să spun de trupul ei ceresc
cu sânii răsfățându-și salba:
O, când venea, îmi amintesc
și-acum sub pași cum cânta iarba
și se oprea pământu-n loc
și apa se-ntorcea-n izvoare
și-ntreg văzduhul lua foc
și-i învia țărâna sub picioare!
Ar fi topit zăpada de la poluri
ori aștrii înghețați bolind în goluri
cu arșița din trupul ei măiastru
pe care îngerii făceau cadastru.
Să spun de trupul ei, dar cum să spun
lumina înflorită în alun
și lacrima în care universul
se îmbăia să-i poată rosti mersul?
Și de-aș putea, cine-ar mai vrea să știe
cum inima se sfâșia de vie
și cheia sângelui închidea poarta,
unde ni se juca la zaruri soarta?
Să spun de trupul ei dar ce și cum
tăcerile-aș putea să le însum,
tăcerile care-a putea să știe
doar ele cum se moare și se-nvie.

*

De inima ei se luminează
lumina,
din cântecul ei neauzit se face
tăcerea.
Pustiul pustiei unde se-ncântă
una de alta
și oglinda lumii unde fără de trupul lor
se-nfiripă.
Cuvânt uitat și pierzanie
în care îți afli măsura!

*

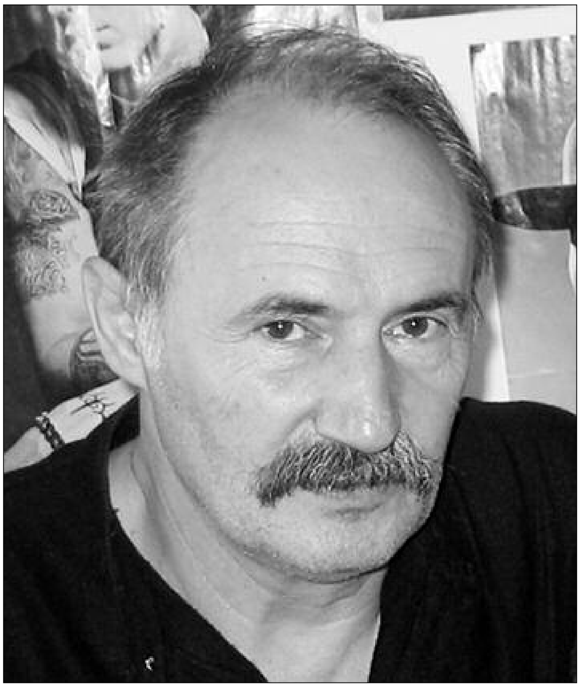
Clopotul,
în limba cărui se-ngână
ciorcârlia lui Dumnezeu
chemând la rugăciune
vâlvătaia abisului,
cădelnița pentru mirtul uitării
și vecernia vântului
înainte de miezonoptica
uraniscului,
cuvântul pierdut care se-ntoarce
odată cu tine
în catedrala tăcerii.

*

Umbră prin cenușile iernii,
prin cenușile soarelui,
prin cenușile vieții;
ramură neagră de ger,
pe care doar nălucile spaimei
își află odihna,
veghe și somn
între care se sfâșie
inima zilei ce va să vină!

VIRGIL DIACONU

Ceasornicul

Totul începe înspre seară,
când ceasul din turn îşi începe rondul de noapte.
Când ceasul din turn îşi face rondul de noapte
cu soldaţii lui
prin camera mea, printre cărţile rămase deschise.
Totul începe înspre seară, când scăpaţi din cazarma
de fier
soldaţii ceasului încep să bată în scuturi şi să alunge
cu bătăile lor toate vrăbiile care s-au cuibărit
în mine.
Totul începe înspre seară, când scăpaţi din cazarma
de fier
soldaţii ceasului pornesc să cucerească oraşul.

Când merg pe străzi, deodată mă trezesc
înconjurat de soldaţi,
de aceşti războinici care cred că totul li se cuvine.
De aceşti războinici care îşi ascut săbiile
de privirile mele.

Ceasul din turn strigă la mine cât e noaptea de lungă.
Auzi?
Strigătele războinice ale ceasului! El mă urmăreşte
pas cu pas,
deşi în afara legăturilor mele secrete cu vrăbiile
eu nu ştiu
să-i fi greşit cu ceva. Încerc să nu-i dau atenţie
şi să-mi văd
mai departe de călătoriile mele printre vrăbii
şi şobolani,
printre şoaptele de dragoste ale sulfinei
şi gândurile mele
războinice. Încerc să-mi văd mai departe
de călătoriile mele
printre cărţi. Să-mi văd mai departe
de călătoriile mele,
dacă Maica Domnului tot m-a aruncat
din braţele Sale în lume.

Totul începe înspre seară,
când ceasul din turn îşi face rondul de noapte
cu soldaţii lui
prin camera mea, prin sufletul uitat deschis.
Când ceasul din turn îşi face rondul de noapte
în sufletul meu.
Eu locuiesc într-un ceasornic, mi-am spus,
strigătele oaselor aleargă toată noaptea prin mine.
Strigătele unor călători, care nu mai sunt.
Uneori desluşesc printre ele glasurile mamei
care mă cheamă
din depărtarea grădinii, din albastru.
Ale mamei, care îmi leagă rănile cu mângâierile ei,
care mă ceartă cu lacrima.

Eu stau în fiecare seară la masă cu aceste voci.
Tristeţea din capul mesei face ocolul lumii
şi se întoarce, de fiecare dată, la mine.

Vezi, cineva a pus cu siguranţă ochii pe mine,
roţile din cer ale ceasului mă urmăresc
cu scrâşnetul lor de fier,
cu strigătul oaselor. Cu soldaţii întunericului.
Soldaţi pe care, în ultima vreme, nu-i mai dovedesc.

Aşa că până la urmă va trebui să îmi strâng
toate oştile risipite în crâng şi să accept lupta.
Şi să închei noi alianţe cu slujitorii luminii
şi cu popoarele nordice; cu hoardele migratoare,
cu Pădurea şi Austrul.
Va trebui să aduc la zi vechile mele tratate
cu vrăbiile;
cu graurii şi mierlele.
Tratate din vremea când toate erau un ciripit
şi o bătaie de aripă.
Când toate locuiau într-un cuib: în mâna Domnului.

Da, va trebui să mă pregătesc pentru lupta cea mare!
Să-mi adun oştile şi să ies în câmp, la bătaie.

N-am nici o teamă, Domnul este cu mine!

Deja Pădurea a pus pe fugă soldaţii cu verdele ei!
Şi legiunile de vrăbii au dărâmat deja
cu trâmbiţele lor
zidurile întunericului. Ierihonul nopţii.

Eu locuiesc într-un ceasornic.
În noaptea aceasta gândurile mele vor pleca
la război.

Adrian SUCIU

Crematoriul de poezii și arte frumoase

E cu neputinţă iubirea
între oameni perfect sănătoşi!
De-aceea, noi suntem bolnavi, dar nebunia ta
înnebunește nebunia mea. Am rău de mașină
și toate
relele când te văd și când nu. E cu neputinţă
iubirea între oameni întregi! De-aceea,
smulgem hălci
unul dintr-altul pentru cauze inclusiv umanitare.

Tu, privirea mea cu dinţi, maşina de tocat carne
în care bag mâna râzând, leacul instantaneu
pentru ficaţii mei.

Tu, crematoriul meu de poezii și arte frumoase.
Casa mea ca un ghiocel
unde vom invita moartea la ceai. Ea va cosi doar
picioarele patului ca și când ne-ar șopti
că iubirea e cu neputinţă dacă nu o primim
între noi.

Câini şi pisici

Am fost invitat adesea la marile ceaiuri.
Unde se dezbat
masive probleme și cucoanele mângâie
pisici egiptene.
Dar nu mă mai duc. Nu mai am nicio problemă
și pisicile mă îmbătrânesc.

Sunt contemporan cu trezirea orașului,
dar nu locuiesc
decât ţara necunoscută din sufletul meu. Unde sunt
contemporan desculţ cu mine însumi.

Tot ce știu e un lanţ cu un câine vesel la un capăt
și alt câine vesel la celălalt capăt. Dar definiţia
lanţului nu o cunosc și veselia mi-e străină.
Numai pacea desenează în aburii
aşezaţi pe oglinzi și iar desenează.

Și iar desenează.

M-a părăsit sângele meu

Sângele meu m-a părăsit. Sângele meu blând
s-a dus să împingă vedenii la vale.
S-a tras la umbră.
Și-o fi făcut prieteni pe undeva. O fi deschis
un atelier de ascuţit spini. Mi-a atât de dor de el
că-mi tai venele în fiecare noapte și tot sper

să-l aud susurând.

Cu literă mică

Nu știu să scriu poezii.
N-am fost singur niciodată
și nu voi fi singur vreodată.
Eu și Dumnezeu convieţuim ca miezii în nucă.
Numai neterminaţii sunt singuri
și nu văd de ce ar fi cineva interesat
de ratările cuiva. N-am trăit nicio dramă personală,
iar tragedii nici atât! Ele nici nu există decât
în minţile ciobite ale unora.
Să umfli aşa-zisele tale suferinţe ca să le expui
pe niște tarabe
e infinit mai vulgar decât să ţi-o scoţi la oră de vârf
în metrou.
Moartea nu are nicio semnificaţie pentru mine.
A mea sau a altora. Să scriu despre moarte
e doar o ipocrizie menită
să impresioneze niște cucoane bovarice,
de sex feminin sau masculin.

Extazul nu poate fi scris.
Adevărul nu poate fi scris.
Sângele nu poate fi scris.

Vorbe meşteşugite despre fleacuri:
asta e toată poezia lumii.
Mai ales despre ditamai iubirea.

Nu cred în istorie, nu cred în cultură,
nu cred în liberul arbitru și alte marafeturi.
Nu există teme poetice decât în manualele școlare
și în tratatele pline de ifose ale unora
mai inutili umanității
decât șosetele de lână pe picioare de lemn.
Nu frecventez scărmănătorii de hârtie
decât atunci când sunt simpatici
și merită să bei o sticlă de vin cu ei.
Nu vreau să particip la nicio revoluție.
Nu mă interesează posteritatea.
Nu vreau să conving pe nimeni de nimic.

Nu știu să scriu poezii.
Poezia e de la diavolul. Un mic orgoliu de creator,
cu c mic. Nici de el nu-mi pasă.
Zâmbesc atunci când se-arată și-mi dă ghes.
Îi spun: „Știu că tu ești, bătrâne!”.
Dar nici măcar el nu merită
lăsat singur în frig și întuneric. Și-atunci scriu,
din compasiune pentru diavol,
poezii mici, neimportante, pe care le alung în lume
și le uit.

Păpușa de cârpe

La dragoste și la moarte nu se pricepe nimeni.
Dovadă fiind
că iluziile omului despre dragoste
sunt identice cu iluziile omului despre moarte.

Pieptănăm toată viața păpușa de cârpe
și așteptăm să zică: mama!

Ce spui tu, înțelegi numai tu, în zilele tale bune.
Sau nu.
Dar în urma iubirilor și morților tale
rămân pisici părăsite și cărămizi
care vor să fie ferestre.
Rămâne numai vocația ta de sufleur
în cimitirul eroilor necunoscuți.
Ia-ți păpușa de cârpe afară, ascultă cerul
și spune-i: mama!

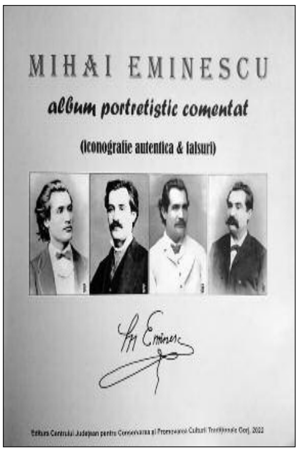
Lecţia de vorbire

Puterea femeii stă în ceea ce nu poate fi rostit
iar nu în ceea ce poate fi rostit. Dacă te vei strădui
îndeajuns, privindu-l necontenit printr-un cerc,
îl vei face
pe bărbatul tău să spună: „o”! Dacă te vei jupui
fără milă, îl vei învăța câteva consoane
și două-trei vocale. Dar le va spune nătâng,
cu capul plecat spre umărul drept, cum ar privi
baloane de săpun făcute de-o gură străină.

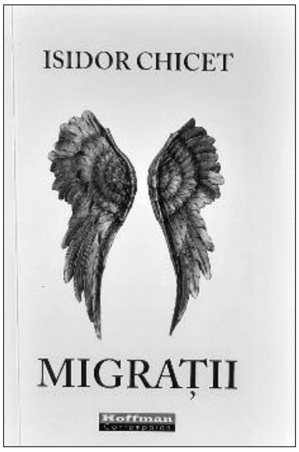
Femeie! Tace-ţi bărba19tul pe care-l iubeşti
iar el te va iubi crâncen, ca un câine al nimănui
înfiat în preajma morţii! Căci tu ești mormântul
bărbatului tău. Dar mormântul
cuprinde și tace. Îmbrățișează și tace.
Înflorește și tace.

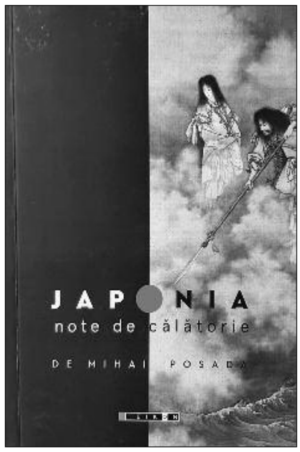
Pagina de gardă

Căci mântuirea se varsă viforos asupra sufletului,
ca mâna lui Michelangelo
asupra unei biserici ruinate!
Nu vă străduiți să faceți binele, ci faceți-l!
Străduința e pentru neputincioși!
Dacă te silești din greu să aduci
frumusețea în lume, mai bine culcă-te! Dacă numai
te visezi vindecător de oameni, vor trece mai multe
rânduri de febră și nebunia odată cu ele!
Măreția nu coboară asupra celor asudați,
înțelegerea
te seceră și-ți aruncă rădăcinile în cer.
Truda nu trăiește
decât în notele de subsol ale fericirii. Acolo
e toată munca zadarnică a minții tale. Ci tu du-te
pe pagina de gardă unde e Dumnezeu
și trăiește-L!

Cu Mircea Arman, de la noeză la facticitate, ca de la *spirit* la *spadă*

Pentru mine e tot mai limpede că filosoful clujean Mircea Arman este un împătimit al rigorilor de la bibliografii la idei, de la forme la conţinuturi, de la spirit şi funcţii ale spiritului la factualitate şi de la poieză la paradigmele noezei. Am citit recent cartea sa de eseuri *Între spirit şi spadă* (Ed. Tribuna, Cluj-Napoca, 2022), însă pe autor îl citesc de mai mulţi ani, mai ales în revista *Tribuna* pe care o conduce şi în care semnează editoriale de interes nu doar pentru iubitorii vechilor filosofii eline, ai onticii occidentale şi ai filosofiilor moderne, ai conştiinţei şi ai conştienţei. Volumul apărut la sfârşitul anului trecut, tipărit profesionist, în condiţii grafice relaxante (pagini aerisite, fonturi odihnitoare), aduce sub titlurile a douăzeci şi două de eseuri un mesaj de *spirit şi spadă* fiindcă trece de la observaţia profund esenţializată spre determinări atitudinale de răspuns. Aparent de pe paliere diferite, eseurile trec cu uşurinţă şi cu coerenţă de la teme generale (*Mitul, arta, filosofia şi capacitatea imaginativă poietică apriorică*; *Neant şi existenţă*; *Despre indeterminat ca structură a imaginativului poietic raţional la Anaximandru*) spre întrebări conclusive (*Este gândirea platonică o modalitate autentică a imaginativului poietic european?*; *Judecata aristotelică privită ca noţiune ontologică sau ce este „logos apophantikos"*), spre judecăţi şi analize (*Filosofia stoică – o antimetafizică*; *Timpul ca în-zidire a Fiinţei*), spre teme concrete, de interes în lumea ideilor (*Heidegger în viziunea lui Andrei Marga*; *Constantin Noica – Arhanghelul, Anton Dumitriu – Anahoretul*) şi spre atitudini (*Despre minciună*).

Sensul dispunerii eseurilor are finalizare în sensurile lumii de azi, profund debusolată şi cauzal se mişcă anomic în reverberări apocaliptice: „Falşii profeţi vin îmbrăcaţi în mantia filosofiei, dar propovăduiesc în ascuns arghirofilia" (p.226) şi-l anunţă triumfal pe *Homo oeconomicus*, precum Nietzsche în nihilismul lui (*Also sprach Zarathustra*; *Jenseits von Gut und Böse*). Cartea lui Mircea Arman, citită atent, pare că însoţeşte prin imaginativ *lumen intellectuale* în reflecţie filosofică şi sensul umanităţii, de la un *apeiron* spre altul. Ieşirea din mit a fost doar parţială, nu şi definitivă, pentru că *indeterminatul* însoţeşte ca o umbră (fatalitate/ alternativă) umanitatea, destinul acesteia fiind esenţial legat de mit atât timp cât capacitatea imaginativă este aprioric determinată de limitele fiinţei. Şi dacă socotim că *mitul nu poate fi gândit ca o fabulă, el fiind, în fond, o modalitate de a gândi şi reconstrui imaginativ realitatea* (p11) – oricum, o definiţie flexibilă, a cărei diacronie afirmă paradigma determinărilor – nu îl putem văduvi de rit, şi el nevoit să-şi reconsidere în timp semiotica şi funcţiile ei, aşa cum încearcă să o facă „falşii profeţi" din ultimul eseu.

Mircea Arman, şi de data aceasta, se dovedeşte abil în administrarea întregului, în ordonarea lui, fiindcă de la mit şi interpretarea mitică a lumii se trece gradual spre *indeterminat* din perspectiva *imaginativului* (acesta din urmă fiind, în fond, răspunsul poietic al întrebărilor ontice) şi atunci autorul îşi alege reperele cele mai concludente: „Este foarte greu de determinat, din cauza informaţiilor extrem de puţine, ce reprezintă exact ideea de *apeiron* în gândirea lui Anaximandru" (p.21), de la acesta avem astfel prima viziune abstractă a acelui element care cuprinde şi defineşte ideea de indeterminat cu care, de altfel, se confruntă în dihotomiile şi în referenţialul ei cunoaşterea. Sub titlul cărţii, *Între spirit şi spadă*, autorul avansează controlat dinspre noeză spre noemă în filosofia greacă; spaţiul vital fiind însăşi întrebarea esenţială a istoriei pe care spiritualitatea greacă nu a putut-o evita în confruntarea ei cu sărăcia solului acestei ţări (*stenahoria*) – Mircea Arman analizează acest răspuns în lirismul şi dramatismul elen. „Şi dacă epopeea cântase faptele de arme ale aheenilor, apoi redase jalea unei lumi dispărute odată cu invazia dorienilor, poezia didactică hesiodiană exprimase tocmai lipsa unui teren ferm al valorilor, al unei Grecii care renăştea din propria-i cenuşă, organizându-şi viaţa socială şi repunând bazele celei spirituale. Vechiul imaginativ arhaic legat de eroic ceda locul imaginativului poietic al unei lumi *in statu nascendi*" (p.34). Apoi se face un popas în poezia lui Pindar (ca *fapt-de-a-fi*), cel cu care dispare aşa-zisa lirică corală şi se deschide calea dramei atice; „conceptul central al întregii producţii pindariene este cel de *arete* – virtutea..." (p.41), idealul de excelenţă (*sophrosyne*), conceptul de la temelia eticii elene, controlul virtuţilor. Astfel, de la acest unic mod prin care grecul şi-a putut depăşi limitele, poezia, Mircea Arman avansează în filosofia greacă, gândirea platonică relevându-se a fi modalitatea cea mai autentică a imaginativului poietic, de la care, prin sofişti, s-a prefigurat spiritul european modern.

Autorul nu evită deloc controversele, ba se poate spune că le abordează cu pasiunea celui care le şi stăpâneşte, cu atât mai mult în filosofia platonică, cu care cititorii revistei *Tribuna* au luat cunoştinţă mai detaliat: „John Burnet în *Early Greek Philosophy* (CLIII) lansează pentru prima oară ipoteza după care teoria ideilor era deja bine cunoscută încă înainte de Socrate, fiind un lucru comun în cercurile pitagoreice. Deşi respinsă aproape unanim..." (p.53). La fel: „Este destul de discutabil dacă grecii aveau bine structurată noţiunea de transcendenţă având în vedere faptul că nimic din ceea ce cunoaştem a se fi realizat înainte de metafizica platonică nu ne dă dreptul să presupunem că acest concept ar fi fost cât de cât aproximat de către gânditorii greci" (p.57). În continuare, cu un gust al sintezelor bine coordonat, autorul adaugă sub acelaşi titlu (*Gândirea platonică modalitate autentică a*

imaginativului poietic european), ca necesară, schema raporturilor platonice dintre idei și lumea sensibilă (vezi p.55).

În aceeași dialectică argumentativă a genericului cărții (*Între spirit și spadă*), avansăm și mai profund în idee cu cele câteva note marginale din *Filosofia ca practicare a morții* și conturarea „obiectului" filosofiei ca atare în istoria ideilor: „În *Die Philosophie der Giechen*, Eduard Zeller arată că principalele izvoare ale filosofiei grecești ar fi religia și misterele" (p.63), dezbaterea unei teme astfel de generoase (în care autorul are cercetări și studii mult mai detaliate) presupune o sinteză la fel de selectivă dată fiind bibliografia imensă a temei. Următorul pas îl face Mircea Arman cu *Imaginativul poietic rațional materialist grecesc la Leuccip și Democrit – o anticipare a imaginativului poietic științific european* (Leuccip și construcția lumii, anticiparea teoriilor moderne ale fizicii, atomismul, apoi principiile gnoseologiei lui Democrit cu care se anticipează și se prefigurează toată gândirea filosofică și științifică europeană care vor urma. Se trece de la consecvențele antimetafizice ale filosofiei stoice, la tema neantului și a existenței în viziunea de după Aristotel, de la Toma din Aquino spre Heidegger (*Was ist das – die Philosophie*?) și chiar spre Wittgenstein.

Sub constanta seducție a ideilor, Mircea Arman controlează aria largă a gândirii filosofice occidentale, emulația unor atitudini, cu îndreptățită atenție centrată pe rezonanța acestora în gândirea filosofică românească (Constantin Noica, Anton Dumitriu, Alexandru Surdu, A.I. Brumaru, Andrei Marga), cu valoarea ei integrativă, precum și în înrâuririle ei firești: *Judecata aristotelică privită ca noțiune ontologică sau ce este Logos Apophantikos*; *Ființa ca poieză și structură a imaginativului poietic rațional aprioric*; *Anton Dumitriu – omul, opera și un „jurnal de idei" edificator*; *Constantin Noica – Arhanghelul. Anton Dumitriu – Anahoretul*; *Heidegger în viziunea lui Andrei Marga*; *Despre forma filosofică la A.I. Brumaru*; *Alexandru Surdu – o viață dedicată construcției filosofiei românești*.

Autorul se anunță a nu împărtăși întrutotul noicianismul: „Fără să fiu un mare admirator al lui Constantin Noica și a ceea ce a reprezentat așa-zisa *Școală de la Păltiniș*, nu pot, totuși, să o scap din vedere (contribuția filosofului, n.n., I.C.) să ignor sau să minimalizez importanța acesteia în anii grei pentru filosofie marcați de perioada comunismului" (p.179). Și dacă *Școala de la Păltiniș* se arăta a fi totuși o *naivitate suavă*, Noica, „blocat între zidurile ideologiei comuniste și a unui naționalism ușor desuet întrucât nu poate fi susținut la nivelul marilor popoare, ba, mai mult, nici la nivelul vecinilor noștri" (p.180). Mai mult, autorul consideră ceva mai departe că nici Emil Cioran și nici Mircea Eliade „nu au trecut de o anumită barieră pe care marile popoare le-au așezat întotdeauna în fața unei națiuni care se încovoaie prea ușor..." (ib.). Lucrurile se cer precizate și Mircea Arman o face cum se cuvine, pentru aceasta recurg la un citat ceva mai lung (*argumentul ab auctoris verbum*): „Până când nu vom avea curajul propriei autodeterminări și afirmări, nimeni nu ne-o va acorda gratuit, iar tot felul de nulități și degenerați se vor uita cu scârbă la noi. Dar dincolo de această naivitate suavă era un gen de idealitate care se asemăna cu cea a *marilor greci* și releva o convingere onestă și altruistă a unor existențe care se confundă cu filosofia. Nu puțini dintre cei tineri au fost captați de ideile nicasiene, tineri care, fără excepție, au ratat și care, din păcate, nu doar și-au distrus carierele intelectuale, dar și-au pierdut viețile la modul lamentabil cuprinși de sărăcie și alcoolism, în timp ce alții au devenit negustori și milionari, prin furt. Nu Constantin Noica este responsabil pentru aceste lucruri, ci doar Ideea care nu se lasă turnată decât în anumite amfore" (p.181). Din aceleași cauze nici Nae Ionescu nu a reușit prea mult în aceeași *cauză*, iar *sângele* care a curs nu a curs tocmai de la cei cărora *Ideea le-ar fi cerut-o*.

Anton Dumitriu (p.183) nu reușise nici el să afle de la Noica destul despre ideea continuării unei *școlii* ca aceea a lui Nae Ionescu cu discipolii săi la Păltiniș și, prin urmare, se reține că „Noica nu a fost un întemeietor de școală (filiație) în sensul propriu-zis, ci un fenomen care a ars pentru Idee" (p.183). Fără să căutăm în observații altceva decât prilej de invitație la atentă lectură, spiritul critic al autorului se arată la fel de obiectiv și în ce-i privește pe ceilalți filosofi români pe care îi evocă: Al Surdu într-un omagiu, A. Marga cu prilejul traducerii lui M. Heidegger în limba română...

Critic, dar și concesiv cu cei nevoiți să traverseze vremuri de cumpănă morală, Mircea Arman notează: „Este tardiv și, cred eu, neavenit să mai aducem acum în discuție atitudinea lui Noica față de dreapta românească sau pactizarea – dacă a fost – a lui și a lui Anton Dumitriu cu securitatea și cu regimul comunist" (p.14). Apoi, în cazul lui Anton Dumitriu, cel care prin finețea observațiilor, complexitatea informațiilor și buna cunoaștere a limbii eline face din *Aletheia* „o lucrare fundamentală, greu de asimilat, dar mai ales de depășit pe termen mediu și lung" (p.160), în *Jurnalul de idei* (titlul îi aparține lui Mircea Arman, editorul acestuia), se identifică totuși unele citate trunchiate ori altele reproduse din memorie, precum și nesemnificative inadvertențe la traducerile din germană. Ochiul autorului consemnează la fel de atent și volumul de eseuri al lui A.I. Brumaru *Forma filosofică* (2017), de la care se așteaptă „și alte lucrări de filosofie rarefiată", precum și volumul lui Gabriel Liiceanu intitulat *Despre minciună* (2006), cu adnotări pertinente, însoțite și de atitudini mai categorice (*spiritul*, dar și *spada*!): „Din punct de vedere cultural, ambele lucrări (*Despre minciună*, respectiv *Apel către lichele*, n.n., I.C.) se încadrează în categoria *fiasco*, și în ciuda evidentelor sale pretenții elitiste, autorul acestor cărticele nu poate avea pretenție nici la recunoaștere (poate doar în rândul semidocților amatori de literatură de salon cu pretenții sapiențiale), nici la posteritate" (p.199).

Revenind la problemele reale de filosofie, Mircea Arman este atent inclusiv la destinul ideilor, așa de pildă în eseul *Ideile cosmogonice ale lui Anaximandru și Heraklit laureate ale Premiului Nobel pentru fizică în 2020*, când decernarea acestui însemnat premiu internațional revine fizicianului Roger Penrose pentru o contribuție care se revendică de la Anaximandru și Heraclit, dar pe care savantul englez o transpune în metoda sa matematică: „Totuși, cineva ar putea spune că între metoda pe care o foloseau Amaximandru și Heraclit și cea pe care o folosește Roger Penrose există o diferență uriașă, însă ea nu este chiar atât de uriașă pe cât le-ar plăcea unora să creadă. Căci complicatele modele matematice de care se folosește savantul englez nu suplinesc și nu pot suplini *capacitatea imaginativă poietică apriorică* pe care *physiologii* greci o aveau și domnul Roger Penrose nu o are" (p.211), ceea ce, în aceeași opinie, grevează inclusiv asupra prestigiosului premiu: „Departe de noi ideea de a bagateliza un premiu care, an de an începe a se bagateliza singur" (p.207).

Dincolo, însă, de aceste respingeri, prin replierea sa pe traiectoria ideilor din volumul *Între spirit și spadă*, Mircea Arman rămâne statornic într-un stil sobru, echilibrat, sigur, cu remarcabilă densitate a ideilor, selectiv în surse și resurse, ferm în argumente, întemeiat în convingeri și în idei, el relevă spre reflecție deschisă perspectiva *indeterminatului* etern, modernă ori numai modernizată, ajuns sub tăvălugul lui *Homo Oeconomicus*, în contradicție cu destinul istoric al națiunilor, cu proiectul inițial și firesc al filosofiei, cu existențialismul rațional.

Iulian CHIVU

Sufletul peregrin și drumurile sale în căutarea adevărului

Umbra cireşului, cu abundenţa de flori, simbol al efemerului şi efemerităţii, cu mulţimea de vrăbii gureşe, care, pe registre diferite, spun/cântă o partitură, descifrată de *sufletul peregrin* al poetului Virgil Diaconu, sunt laitmotivele care acompaniază o poezie cu o tematică grea, reflexivă, ce pune eul în dialog multiplu şi complex cu universul, cu lumea, cu sine.

Ideile apar în consonanţa sentimentului empatic, sunt prelungiri ale acestuia, un mod al poetului de a mărturisi dragostea pentru Marele Tot, în care el caută să-şi clarifice locul, timpul, destinul.

Cu cele şase secţiuni ale sale, *Sufletul peregrin*, *Piatra filosofală*, *Schimnic*, *Prieten apus*, *Copilul pădurii* şi *Calea parabolei*, noul volum, ce împrumută uneia dintre secţiuni, *Sufletul peregrin* (Virgil Diaconu, *Sufletul peregrin*, Editura Contrast, Bucureşti, 2021), relevă calea lirismului purtând amprenta poeticităţii lui Virgil Diaconu, de la confesiunea eului la esenţializarea enunţului liric, în sensul includerii subiectivităţii confesive a eului în meditaţia obiectivă asupra marilor probleme existenţiale. Mărturisirea lirică atinge limita unui gnomic problematizant (*Piatra filosofală*, *Schimnic*), după cum obiectivitatea spectacolului evanescent al lumii devine contemplaţie a lui din perspectiva unui etern până la care imaginaţia poetică îi permite să ajungă.

În plus, fluxul lirismului e însoţit, în *Calea parabolei*, de meditaţia asupra creaţiei, a procesului de creaţie, a destinului creatorului, Virgil Diaconu fiind, totodată, un poet de vocaţie şi un gânditor interesant ale cărui consideraţii estetice, pe măsura poeticului pe care-l desfăşoară, se constituie într-o adevărată artă poetică, poetic pe care-l multiplică în adevărate spectacole de imagine, metafizică şi simbol.

Estetica pe care o fundamentează îi susţine credinţa în fantasma poeziei, ca şi întreaga construcţie ideatic-lirică. Şi, deşi prietenul Viorel Dinescu susţine, în *Armistiţii literare*, că nu teoria estetică a unui poet este relevantă pentru adevărul operei, ci opera însăşi, că, uneori, aceste opinii estetice nu revelează opera, constituind un teritoriu aparte (cazul E.A. Poe sau Paul Valéry), totuşi, opiniile teoretice ale unui creator sunt importante în măsura în care luminează pe dedesubt, strict din perspectivă auctorială, întregul flux al imaginilor poetice, dezvăluindu-le coerenţa – o coerenţă interioară, coezivă, ca şi în măsura în care definesc atitudinea creatorului faţă de adevărul literar pe care-l slujeşte. Este acesta un mod al autorului de a se vedea în oglinda eternă a artei sale, mod care nu exclude relativitatea altor interpretări posibile.

Ceea ce ar trebui să se reţină din aceste eseuri-mărturisiri cu valoare de artă poetică, întrucât includ modul personal al lui Virgil Diaconu de a trăi şi înţelege poezia, este nota polemică. Polemismul său vizează statutul poeziei în actualitatea literară, statut pe care *sufletul peregrin* al poetului îl receptează într-o notă dramatică, consecinţă a capacităţii de a se situa în timp şi în afara lui, de a observa şi de a contempla *sub specie aeternas*.

În parabola *drumului*, din poezia care încheie volumul, Virgil Diaconu lasă simbolurile la vedere – drumul, cărările, cifra trei. Şi în faţa lui se ramifică un drum care-l obligă să aleagă. În virtutea liberului arbitru, poetul trebuie să aleagă între drumul-*val*, drumul-*piramidă* şi drumul *omului-distanţă*, trei cărări, trei destine pe care trebuie să le împace în alegerea singurului drum la care are acces – cel al destinului propriu, pe parcursul căruia are de înfruntat valul timpului, să construiască durabil propriile piramide, să măsoare cronotopul vieţii – spaţiu, timp, cu măsura *omului-distanţă*: „Sunt trei cărări ale drumului. Trei oameni merg pe ele./ Primul merge mai repede, al doilea mai încet. Al treilea/ aproape stă pe loc.// Sunt trei cărări ale drumului./ Om singur merge pe ele."

Din punctul iniţial al *sufletului peregrin*, lectura, care presupune o autoscopie a eului şi o investigaţie a drumului, a cărărilor în real şi-n ideal, în posibil şi-n virtual, în absolută luciditate, este reversibilă, căci poetul, voce a adevărului nu doar a umanităţii, exclude orice mistificare care l-ar putea deturna sau i-ar putea altera opţiunile. De aici, luciditatea şi aerul de exigenţă şi de intransigenţă al autoanalizei: „Nu am fost şi probabil că nu voi fi/ niciodată un om obişnuit.". Nu superioritatea infatuată stă la capătul comunicării acestui adevăr personal, ci dorinţa absolută de clarificare în dimensiunea unui absolut care vrea să topească asperităţile relativului. Autoportretul este corect în limita şi în măsura aşteptărilor absolute, a cântăririi posibilităţilor şi disponibilităţilor, orice realizare sau aşteptare a unui om trebuind a fi raportată/comparată, în primul rând, cu el însuşi. Acceptarea limitei proprii se face fără dramatism, cu o seninătate atemporală: „Da, eu niciodată nu am putut să îmi înving Îngerul,/ şi l-am lăsat să mi-o ia întotdeauna înainte.../ El va merge întotdeauna înaintea mea,/ iar eu pesemne că nu îl voi ajunge niciodată din urmă...".

Străzile pe care le străbate poetul (*Ceasornicul*, *Între două biserici*, *Eşuat pe acest ţărm* etc.) reale într-o geografie previzibilă, au irealul lor, ca fundal pentru eul care-şi poartă „cireşul în braţe", aşadar, *sufletul peregrin*, aspiraţiile, idealurile: „Trec pe străzi cu cireşul în braţe./ Dar cireşul nu se vede./ Ceea ce se vede este doar acest trup/ pe care îl port după mine./ Şi care nu te lasă să vezi cireşul.", în indiferenţa unei istorii care pare a anula dreptul fiinţei la istorie şi poveste proprie. *À rebours* faţă de acest timp, poetul Virgil Diaconu perseverează, idealul transcende timpul şi istoria, susţinându-i încrederea în valorile spiritului, sugestie conţinută în versul-refren: *„Şi voi, care mă întrebaţi de fiecare dată ce este poezia..."*.

Moartea, confruntarea cu perspectiva ultimului zid, relaţia cu Dumnezeu, creaţia sunt temele mari ale poeziei, teme asupra cărora meditează poetul, teme care, în transcriere şi transcendere proprie, capătă amprenta inconfundabilă a unui lirism interogativ, concentrat pe trăire şi pe idee. Cuvântul pe care-l creează poetul Virgil Diaconu are durabilitatea pietrei şi maleabilitatea metaforei din care ţâşnesc scântei de semnificaţii prin care opera îşi asigură trăinicia şi destinul transtemporal.

Ana DOBRE
10 septembrie 2022

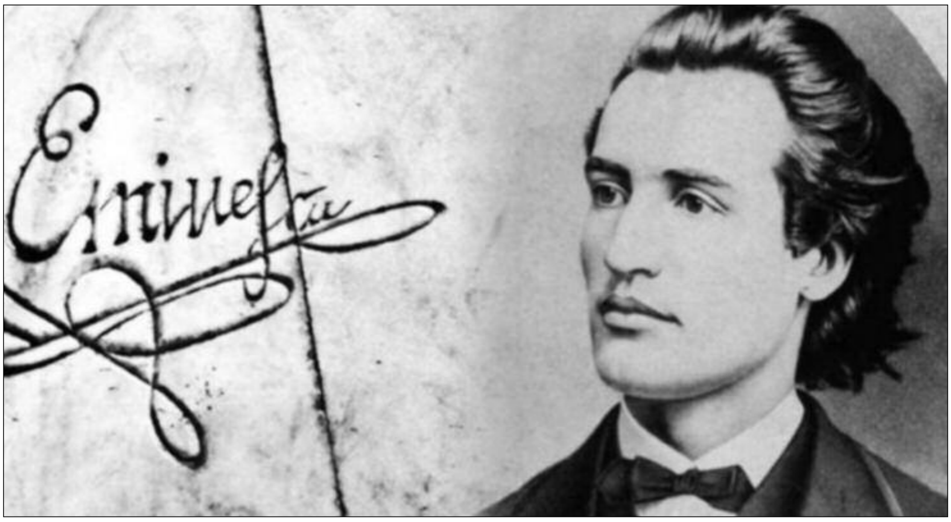
Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 108
■ Februarie 2023
Cafeneaua literară

Ancheta *Cafenelei literare*

POEZIA LUI EMINESCU ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ

În speranța că nu ne-am osificat și că încă ne mai punem problema valorii și a destinului poeziei, vă propun să răspundeți la întrebările acestei anchete exact așa cum credeți de cuviință.

1. S-a discutat foarte mult și în fel și chip, în literatura noastră, despre poezia lui Mihai Eminescu. Ce critic/critici credeți că a/au analizat mai bine, mai aproape de ființa ei, poezia lui Eminescu?

2. Cum evaluați, astăzi, poezia lui Eminescu? Este ea (1) o poezie de excepție, o capodoperă, ocupă ea o poziție centrală în canonul literaturii române, (2) este o poezie de valoare medie, ori (3) este o poezie modestă, sau chiar minoră, după cum au decretat într-o anchetă mai mulți scriitori tineri, în revista *Dilema*, din 27 februarie 1998? Pentru un alt poet, optzecistul Călin Vlasie, „Eminescu este idiotul naţional” (interviu cu poetul Daniel Corbu, în revista *Feed Back*, nr. 2/2005), iar pentru Cezar Paul-Bădescu, autorul antologiei *Cazul Eminescu* (Paralela 45, 1999), Eminescu este un „poet inert și ridicol”…

3. Ce caracteristici, trăsături sau constante poetice (estetice), sau numai pseudopoetice (pseudoestetice, deci modeste), credeți că are poezia lui Eminescu, raportată, firește, la cerințele estetice ale poeziei majore de astăzi sau ale poeziei majore din secolul XX? Sau raportată la poezia majoră dintotdeauna? Ce vă seduce sau ce vă nemulțumește în poezia lui Eminescu?

4. Dacă apreciați poezia lui Eminescu, în ce serie de 5-10 poeți de valoare o includeți?

5. Ce poeți, români sau străini, credeți că se situează înaintea poeziei lui Eminescu?

6. Ce influență a avut poezia lui Eminescu asupra poeziei (românești) ce i-a urmat? A ridicat sau a coborât ea calitatea (valoarea) poeziei noastre?

7. Cum este poezia de astăzi față de poezia lui Eminescu? Prin ce caracteristici îi este superioară? Sau prin ce caracteristici îi este inferioară?

8. Este Eminescu astăzi un poet citit de lectorul obișnuit?

Virgil DIACONU,
6 martie 2022

PAUL ARETZU

Poet
și critic literar

„Eminescu aparține, desigur, marilor poeți romantici, însă depășește granițele unei asemenea categorii”

1. Exegeza dedicată în cei peste o sută cincizeci de ani care au trecut de la prima consemnare a poetului Eminescu este enormă, formând un mozaic de interpretări. Criticul cel mai aplicat, cel „mai aproape de ființa poeziei lui Eminescu”, așa cum frumos spuneți, ar fi unul multiplu, policefal, alcătuit din numeroase condeie, scriind de zor și continuând, cu siguranță, și în viitor. Studiile acestui personaj colectiv funcționează asemenea cercurilor concentrice dintr-o apă în care a sosit pe neașteptate un aerolit, ajungându-se chiar la adevărate tsunamiuri. Au fost momente în care s-a scris cu o anumită fervoare, manifestându-se o stare empatică rar întâlnită. Dintre *funcționarii superiori* ai hermeneuticii eminesciene aș aminti, cu toată deferența, cu toată admirația, câțiva devotați ai cunoașterii și interpretării marelui poet, critici și istorici de mare importanță. Cap de serie este, fără îndoială, mentorul său, Titu Maiorescu, cel care îl numea pe tânărul debutant, aflat la vârsta de 22 ani, cu o intuiție remarcabilă, „poet în toată puterea cuvântului”. G. Călinescu dă o fascinantă, mitizantă *Viață a lui Mihai Eminescu*, apoi monumentalul studiu acordat operei, realizând axele multiple, culturale, estetice, filosofice (naționale, internaționale) ale acesteia. E. Lovinescu, în afara scrierilor despre opera sa, i-a dedicat și două romane, *Mite* și *Bălăuca*. Eminescu a provocat mai multe concepte estetice, precum cele de poet național, de geniu și de eminescolog. Mai toți istoricii și criticii literari au fost și eminescologi: M. Dragomirescu (*Critica „științifică” și Eminescu*, 1895), Dumitru Caracostea (*Personalitatea lui M. Eminescu*, 1926, *Studii eminesciene*, 1975, *Arta cuvântului la Eminescu*, 1980, *Creativitatea eminesciană*, 1987), Dumitru Murărașu (*Eminescu și clasicismul greco-latin*; *M. Eminescu: cultura și știința*, 1932, *Naționalismul lui Eminescu*, 1932, *Comentarii eminesciene*, 1967, *Mihai Eminescu. Viața și opera*, 1983), Tudor Vianu (*Poezia lui Eminescu,* 1930), Augustin Z. N. Pop (*Contribuții eminesciene,* vol. I-II, 1938-1940, *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, 1962, *Mărturii. Eminescu – Veronica Micle*, 1967, *Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, 1969, *Pe urmele lui Mihai Eminescu...*, 1978, *Întregiri documentare la biografia lui Eminescu*, 1983, *Caleidoscop eminescian*, 1987), Dimitrie Popovici (*Eminescu în critica și istoria literară română*, 1947, *Poezia lui Eminescu*, 1969, *Romantismul românesc*, 1969), D. P. Perpessicius, marele editor al primelor trei volume ale Operei lui Eminescu, (*Eminesciana,*), Rosa del Conte (*Mihai Eminescu o dell‘ Assoluto / Eminescu sau despre Absolut*, 1961), Eugen Simion (*Proza lui Eminescu*, *Maladia lui Mihai Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor*, 2015), Zoe Dumitrescu Bușulenga (*Eminescu*, 1964, *Eminescu – cultură și creație*, *Eminescu și romantismul german*, 1986, *Eminescu. Viață – Creație – Cultură*, 1989), Ion Negoițescu (*Poezia lui Eminescu*, 1968), Edgar Papu (*Poezia lui Eminescu”*, 1971), Gheorghe Bulgăr (*Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare*, 1971, *De la cuvânt la metafora în variantele liricii eminesciene*, 1975, *Eminescu: Coordonate istorice și stilistice ale operei*, 1980), George Munteanu (*Hyperion, I. Viața lui Eminescu*, 1973, *Eminescu și eminescianismul: structuri fundamentale*, 1987, *Eminescu și antinomiile posterității*, 1998), Constantin Noica (*Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești, 1975*), Dimitrie Vatamaniuc (*Publicistica lui M. Eminescu. 1870-1877*, 1977, *Eminescu. Manuscrisele*, 1988, *Eminescu. Contribuții documentare*, 1993, *Eminescu și Transilvania*, 1993, *Publicistica lui Eminescu. 1877-1883, 1888-1889*, 1996, *Caietele lui Eminescu. Mitologie și document*, 1998), Amita Bhose (*Eminescu și India, 1978, Eminescu și limba sanscrită*, 2010, *Eminescu și Tagore*, 2013, *Cosmologia lui Eminescu*, 2013), Dumitru Irimia (*Limbajul poetic eminescian, 1979, Dicționarul limbajului poetic eminescian: Semne și sensuri*, 2 vol., 2005), Ioana Em. Petrescu (*Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică*, 1979, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, 1989, *Eminescu – poet tragic*, 1994), Dan Mănucă (*Pelerinaj spre ființă. Eseu asupra imaginarului poetic eminescian*, 1999), Petru Creția (*Testamentul unui eminescolog, , Constelația Luceafărului. Sonetele. Scrisorile*, 2012), Dan C. Mihăilescu (*Perspective eminesciene*, 1982, *Despre omul din scrisori. Mihai Eminescu*, 2009), Mihai Drăgan (*Mihai Eminescu – Interpretări*, vol. I-II, 1982-1986, *Eminescu tânăr sau „A doua mea ființă”*, 1999), Theodor Codreanu (*Eminescu – dialectica stilului*, 1984, *Modelul ontologic eminescian*, 1992, *Dubla sacrificare a lui Eminescu*, 1997, *Controverse eminesciene*, 2000, *Mitul Eminescu*, 2004, *Eminesciene*, 2012, *Basarabia eminesciană*, 2013, *Fragmente despre Eminescu*, 2017), Mihai Cimpoi (*Spre un nou Eminescu – dialoguri cu eminescologi din lume*, 1993, *Căderea în sus a Luceafărului*, 1993, *Plânsul Demiurgului*, 1998, *„Mă topesc în flăcări”, dialoguri cu eminescologi cunoscuți*, 1999, *Esența ființei. (Mi)teme și simboluri existențiale eminesciene*, 2007, *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic*, 2013), Alex Ștefănescu (*Eminescu, poem cu poem. Antumele*, 2017, *Eminescu, poem cu poem. Postumele*, 2019)... Acesta ar fi, în mare, criticul (multiplu) care mi se pare cel mai adecvat operei eminesciene. De ce atâta trudă,

de ce acest nesfârşit ritual? Pentru că eminescologii actualizează, adică îl aduc spre noi pe Eminescu, adică îl modelează, trecându-l/ traducându-l prin grilele noilor canoane estetice. Eminescu este parte din cultura, din limba română care sunt și creația lui.

2. În primul rând, poezia lui Eminescu este o realitate, este cea care este (ca să reluăm o definiţie biblică). A încerca să demolezi o statuie, pentru că nu-ţi plac statuile, este o treabă neelegantă şi infantilă. Ar trebui să ai cel puţin simţul măsurii, pentru a emite astfel de pretenţii. În Antichitate, când se dorea aneantizarea unei personalităţi, i se mutilau statuile. Oricum, lupta cu statuile este o falsă problemă. Când oamenii au vrut să-l dea jos pe Dumnezeu, Creatorul le-a încurcat limbile şi s-a produs o mare babilonie. Ce vor unii impiegaţi ai scrisului? Să demonteze un mit, să facă un Eminescu mic, sau măcar mai mic, unul pe măsura lor. Cui folosește? Eminescu este, evident, incomparabil cu oricare dintre contemporanii săi. Într-un fel sau altul, el a generat aproape toată poezia importantă de după el. Face parte din patrimoniul cultural, contribuind la crearea unei matrice stilistice. Ar trebui să mergem înainte, nu să ne luptăm cu trecutul (care, vedem, are totuși viitor). Apoi, scriitorul Eminescu este inseparabil de omul biologic, moral, social. În toate aceste ipostaze, a fost impecabil. Poezia sa este „de excepţie, o capodoperă, ocupă o poziţie centrală în canonul literaturii române”, ca să vă răspund punctual. Bineînțeles, ea trebuie considerată în trăsăturile (romantice) și în parametrii ei de timp (istoric, cultural) și de mentalitate. Călin Vlasie face aluzie la cunoscutul eseu al lui Jean-Paul Sartre, care îl are în vedere pe Gustave Flaubert, nefiind, cred, vorba de vreo atitudine ireverenţioasă. Denigratorilor le răspunde chiar poetul: „Iar deasupra tuturora va vorbi vr'un mititel,/ Nu slăvindu-te pe tine… lustruindu-se pe el/ Sub a numelui tău umbră.”

3. Învăţându-l pe Eminescu la şcoală, memorându-i poemele, cunoscându-i destinul singularul, s-ar putea spune că îl căpătăm, cumva, genetic și apoi el crește odată cu noi. Nu este nimic rău în acest lucru, pentru că ni se transmit, astfel, valori estetice și morale de cea mai bună calitate, pentru că ni se oferă un model cultural autentic. A-l avea educator (mentor) pe Eminescu, nu este chiar de ici, de colo. Caracteristicile poeziei sale sunt cunoscute de toată lumea: simţul unei limbi patrimoniale, pline de adevăr și de o mare densitate poetică, o cultură multiplă, literară, filosofică, ştiinţifică, folclorică, istorică, un imaginar de tip romantic, cultivând teme, motive, simboluri specifice, viziunea antinomică, reunind idealitate și scepticism, muzicalitatea, concordanța perfectă dintre idee și expresie…

4. Fiecare poet este o entitate incomparabilă şi neseriabilă. Eminescu aparţine, desigur, marilor poeţi romantici, însă depășește graniţele unei asemenea categorii. Dacă ar trebui totuşi să îl includ într-o înşiruire, ca şi în cazul eminescologilor, ar fi vorba de o reprezentare cu o structură complexă, implicând poeţi de o mare diversitate, începând din Antichitate și terminându-se în viitorul al doilea. Îmi este greu, imposibil să dau o asemenea listă care ar umple tomuri întregi. Fiecare aspect al poemelor eminesciene are corespondenţe (poate fi recunoscut) în poezia popoarelor lumii. Din păcate, limba română, bogată și expresivă, şi, de aceea, aproape intraductibilă în versiunea ei artistică, izolează literatura noastră.

5. Eminescu, recunoscut drept poet naţional (unicat), este exclus, astfel, din competiții cu congenerii săi (de altfel, nu concurenţa este relaţia firească dintre scriitori, care dăruiesc un dar/ har primit). În literatura română, însă, există și alţi poeți „nepereche”. Dau câteva nume: Dosoftei, Antim Ivireanul, Al. Macedonski, G. Bacovia, L. Blaga, T. Arghezi etc. Sunt și câţiva poeţi ai prozei: M. Sadoveanu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu.

6. Întotdeauna, un mare poet ridică nivelul valoric al literaturii căreia îi aparţine, dar înalţă şi ştacheta exigenţelor pentru cei care urmează. În ceea ce privește influenţa lui Eminescu asupra liricii românești, aceasta s-a manifestat de la început. Macedonski apare ca o altă soluţie: în timp ce Eminescu este romantic prin excelenţă, conservator, de formaţie germană, autorul *Nopților*, un iconoclast, egoist, este reformator, modernist (simbolist), de formaţie franceză, o alternativă. Apoi, bacovianismul este o variantă restrictivă de eminescianism, alegând patetismul monocord, dus la paroxism. Blaga și Arghezi au un puternic fond eminescian. Neomoderniştii sunt admiratori și emuli ai aceluiași model. Toată poezia scrisă după Eminescu se raportează, vrând-nevrând, la acesta.

7. Nu se pune problema superiorităţii sau a inferiorităţii poeziei de azi, referindu-se la valoarea celei eminesciene. Literatura evoluează prin contestarea, uneori vehementă, a unei etape care a ajuns la apogeu. Istoria literaturii este istoria insurgenţelor programelor literare. Curentele noi le dislocă pe cele vechi, pe care le consideră retrograde, și le iau locul. De aceea, și Eminescu a fost transferat în istorie, fără a-i fi contestată sau prejudiciată valoarea. Ţine de o necesitate taxonomică. Se manifestă, însă, pe durate mari de timp, fenomenul întoarcerii, așa că evoluţia are forma unei spirale care, la un nivel mai înalt, își calcă pe urme. Eminescu are o valoare contextuală, în cadrul curentului romantic, dar are și o valoare perenă, paradigmatică, constituind un prototip continuu. El ar fi, deocamdată, un invariabil, un element sigur.

8. Vedem, azi, schimbări mari în ceea ce privește ierarhizarea valorilor, modificări de mentalitate. Oamenii, mai ales cei tineri, abandonează cultura, lumea ideilor, în favoarea unor scopuri pragmatice. Banul, ispita plăcerilor, distracţia capătă din ce în mai multă importanţă în viaţa lor. Se citeşte din ce în ce mai puţin. Omul exterior câştigă tot mai mult teren în faţa omului interior. Ne este teamă că îl idolatrizăm pe Eminescu și de aceea îl denigram. Dar cu atâţia oameni politici, cu atâţia mondeni, cu atâtea glorioale, cu atâţia veleitari cum rămâne. Atunci, ne întoarcem la Eminescu: „Proşti şi genii, mic şi mare, sunet, sufletul, lumină, –/ Toate-s praf… Lumea-i cum este… şi ca dânsa suntem noi.”

HORIA BĂDESCU

Poet

Eminescu este expresia românească a universalităţii

1. G. Călinescu, Dimitrie Popovici, Ioana Em. Petrescu, Dimitrie Vatamaniuc, Ion Negoiţescu, Theodor Codreanu, Mihai Cimpoi, și enumerarea ar putea continua, cărora le-aş adaug *etrangerii* Rosa del Conte și Alain Guillermou.

2/3. Precum toţi marii lirici, Eminescu este expresia poetică a transcendentului, dacă putem spune astfel. Şi, cum scriam, într-un alt context, prin profunzime, prin grandoarea viziunii, prin forța sa expresivă, el nu este doar ultimul mare poet romantic, ci unul dintre cei mai mari ai liricii universale. El are tragicul sumbru al lui Eschil, sfâșierea lui Hölderlin, blânda disperare a lui Trakl. Poemele lui au ardoarea verbului hugolian, frenezia lunară a lui Novalis sau goticul lui Blake. Şi, în acelaşi timp, tragicul luminos şi sfâşierea dorului românesc, grandioasa viziune a nuntirii cosmice și împăcata lumire a extincţiei, mântuirea singurătăţii, elemente determinante ale unui anume mod de a fi al românităţii. Eminescu este, prin urmare, şi o idee naţională, adică exemplara manifestare poetică şi culturală a unei specificităţi spirituale, a unui fel de a fi, nici mai bun, nici mai rău decât al altora dar numai al nostru.

Poate că tocmai această specificitate spirituală face din Eminescu o paradigmă dacă nu nedorită, cel puţin incomodă şi atacabilă într-o lume a globalizării, uniformizării şi clonării mediocraţiei culturale, înverşunată în a şterge orice însemn identitar. Lume în care, universal fiind, Eminescu nu încetează a fi român sau, altfel spus, a fi expresia românească a universalităţii.

Cât privește ,,defăimarea lui Eminescu", ca să preiau titlul unei admirabile cărţi a criticului Constantin Cubleşan, îmi amintesc că spuneam, cu ani în urmă, într-o tabletă intitulată *Sindromul Grama*: ,,Dacă nu poţi construi, distruge! Dacă nu poţi crea, huleşte! Dacă statura îţi este măruntă, agaţă-te de pulpana unui uriaş! Calomniază-l, terfeleşte-l, arată-l cu degetul, calcă-i măcar umbra-n picioare, acuză-l de toate relele lumii! Aşează-ţi pe chip masca viclean-sceptică a îndoielii! Seamănă-o! Până la urmă va rămâne ceva din sămânţa din care se trage părelnicul pariu cu timpul: amintirea hulitorului va dura cât aceea a victimei! E singura şansă de a fi refuzat uitării. Şi din păcate, nu de puţine ori, e adevărată! Căci, altminteri, câţi şi-ar fi amintit de Salieri fără Mozart, de Caion fără Caragiale, de Grama fără Eminescu? Istoria infamiei păstrează cu voluptate marile exemple. Şi nu numai ea."

Însă nimeni, niciunul dintre marii oameni de cultură ai României, în afara nefericitului Macedonski, n-a îndrăznit să ridice piatra împotriva acestui „sfânt al ghersului românesc" cum îl numea Arghezi, împotriva acestui crucificat al suferinţei şi credinţei în destinul neamului său. Au făcut-o însă zoilii care l-au certat şi i-au dat lecţii, i-au întinat făptura, i-au murdărit sufletul şi i-au scuipat obrazul. I-au spus că „n-a fost vrun lucru mare", că iubirea de ai săi nu e politiquement corectă, că nu se mai poartă la vremuri nouă, că e xeno şi anti, că portretul lui de o frumuseţe hiperionică e amăgire, când de fapt nu era decât un individ scund, gras, nebărbierit şi slinos, că, ce mai!, una peste alta, e scheletul din dulap care-ar trebui îngropat odată pentru totdeauna.

Câtă dreptate au avut, fără să ştie şi fără să-şi închipuie zoilii ! Da, Eminescu este scheletul, structura de rezistenţă pe care se aşează carnea, sângele şi sufletul naţiunii, genomul spiritual după care se structurează fiinţa nevăzută a neamului şi a limbii! Da, dulapul, spaţiul acela care-l ocroteşte împotriva defăimătorilor, e sufletul nostru, a celor ce ne recunoaştem de-o fiinţă cu dânsul! Acolo este El îngropat de la începutul începutului şi pentru totdeauna. El este centura noastră de siguranţă împotriva accidentelor unei Istorii căreia ne lăsăm pradă cu sinucigaşă inconștiență și nepăsare. Fiindcă, vorba lui Mircea Eliade, ,,cât timp va exista în lume un singur exemplar din poeziile lui Eminescu, identitatea neamului nostru este salvată".

4/5. Pentru poeți de asemenea dimensiuni înserierile și comparațiile nu au nici un fel de relevanţă! Ei sunt cu toţii locuitori ai Olimpului poetic, fiecare aducând, la modul superior, argumente care să ne îngăduie să viețuim în deplinătatea ființei noastre.

6. O influență decisivă. Fără Eminescu, harta poeziei românești ar fi arătat cu totul altfel și poate că piscurile care-i configurează relieful n-ar fi fost la fel de multe și de semețe. El a oferit lecția limbii poetice ca sărbătoare, fie ea și tragică, ca mod liric de-a exista, ca respect pentru modul în care cuvintele se însoțesc măiastru pentru a-și află și a ne află locuirea în lume și în ființă. El este maestrul celui ce, la rându-i, ne-a învățat cum se potrivesc cuvintele și al atâtor altor exemplari ,,ghersuitori" ai poeziei.

7. Prin ce este superioară poezia lirică sau dramatică de astăzi lui Eschil sau lui Shakespeare? Prin nimic. În ce constă superioritatea liricilor români de astăzi față de Eminescu? Ea nu există! Inferioritate, da! Prin fuga sinucigașă de sens, de umanitatea omului, de ontoestetică. Sunt zei și în bucătărie, dar oalele nu vor fi niciodată zei!

8. Pentru generațiile mai în vârstă, da! Pentru generațiile internet, a căror viață se consumă într-o lume virtuală și între două emoticoane, mă tem că nu doar Eminescu iese din sfera atenției, fiindcă de canon estetic nu mai poate fi vorba. Iar vinovată nu e doar deriva în care și-a așezat cursul omenirea, ci și, și mai ales, degringolada școlii românești. Ce să caute în manualele școlare vedetele de mucava în locul marilor scriitori? Cum să-ți treacă prin minte, fie și doar pentru o clipă, să pui în cumpănă examenul de limbă și literatură română, la toate nivele școlarizării? Sau să gândești un examen cu grilă, ca la școala de șoferi? Ca să parafrazez aserțiunea Președintelui Academiei: ,,Avem o țară splendidă și nu mai știm cum să scăpăm de ea.", avem o zestre poetică fabuloasă (nu mă feresc de acest adjectiv!) și nu mai știm cum să scăpăm de ea!

1 sept. 2022

Tot ce este suflet

Când treci cu bine prin furtuna zilei
te bucuri
şi aştepţi ceva
mult mai vijelios,
poate solzii unor amintiri
căzând peste acoperişuri
ori
stăpânul cochiliei invizibile
sub care se ascunde uneori
tot ce este suflet.

Obrazul frumos de tată

Toată acea anamneză
în care păream o Sheherezadă ciudată
mă făcea să râd în hohote
după ce ieşeam din cabinetele lor
dar gata să plâng
când nu mă vedea nimeni
rămasă din nou singură cu ei.
Când îmi întindeam trupul
istovit în ipohondrii
cotrobăiau peste tot,
mă rezemam de perne uriaşe
abia îndrăznind să respir
nu cumva să-şi aducă aminte.
Cu eforturi supraomeneşti
îmi conţineam fiinţa astfel avariată,
iar asta nu părea
plauzibil nici unui doctor.
Adormeam
având sub pleoape ultima privire
către obrazul frumos de tată
stropit cu untdelemn
şi vin şi ţărână.

Aici e praful roşu

Înaltă e doar întâmplarea
copiilor păziţi de miei.
Fetiţa visează extratereştri,
ştie nu există scăpare,
ei văd prin lucruri.
S-ar transforma
în omul cu mască
omul prin care durerea nu trece,
în faţa căruia mama poate spune
că ea însăşi există
şi iubeşte fiecare copil
cu aceeaşi iubire;
mă întorc mereu acolo
şi caut acea zi neterminată
din visele amestecate cu disperare
şi praf roşu purtat departe de vânt.

Ascuns inutil

Om ascuns până în oasele sării,
presărat printre amintiri,
fixezi lumina pe noua rană,
pleci şi te întorci fără glorie
de la marele război
numărând paşii, mărşăluieşti
pe dinăuntrul şi pe dinafara fiinţei,

singura ta hartă este înghiţită
şi vomitată de o privighetoare,
în primăvara inutil de frumoasă
te ghemuieşti până dai de suflet,
busola îţi arată zilnic
alte principii şi reguli,
toate se umplu de rugină,
poţiunile se tulbură
în guri fără dinţi.

Lacrimi de sticlă desenează obrajii

Cu mâini de aer să cânt din Händel,
să pictez un nufăr
cu străduinţa de lumină a lui Monet,
din omoplaţi
să-mi izbucnească rădăcini,
îngerul
să nu-mi vădească trădările.
Sunt singură
şi am curajul gheţii primăvara
când camioanele fug nebune
peste râuri în Alaska.

Dorinţe aseptice

Când literele mă trădează
întreb titlurile
câtorva romane de geniu -
găsesc răspuns
cât pentru două versuri
de esenţă tare.
Şi cine mai înţelege astăzi
un epitaf brodat
cu mâini uşoare ca fluturii?
Incomparabile vremuri -
cineva cu dorinţe aseptice
hăituieşte acarienii din perne
aceste vietăţi invizibile
cu o aventuroasă existenţă:
cine se ascunde trăieşte cel mai bine.

Daniela ŞONTICĂ

NICOLAE GEORGESCU

Album incomod. Viața, ca o caricatură (II)

Textualizez iarăşi – dar de data aceasta printre numeroasele caricaturi de epocă ce-l înfăţişează pe primul ministru primind „duşuri filogermane”, pe acelaşi împreună cu C. A. Rosetti în postură de Adam şi Eva în Paradis, sub pom, ademeniţi de şarpe (în persoana ministrului de externe al Austro-Ungariei) şi izgoniţi de M. Kogălniceanu cu un băţ divin etc. Acest fond de caricaturi – care, după câte îmi amintesc, îi plăcuseră până şi lui Zigu Ornea, un critic foarte aspru al cărţii mele din 1994, dar îmblânzit cu măsură când a scris despre cele ulterioare – pare mai grăitor decât documentele însele. Pe tinerii de azi îi fascinează de-a dreptul. Este, poate, momentul să amintesc aici că revistele de caricaturi au fost exceptate cu bună ştiinţă de la baza informativă a „Bibliografiei M. Eminescu” la care am lucrat în Biblioteca Academiei Române. Argumentele erau pertinente: caricaturile necesită interpretări îndelungi şi, apoi, nu au la bază adevărul istoric – ci fantezia, presupunerile caricaturiştilor. *Românul* însuşi îi reproşează *Timpului*, şi nu o dată, că face caricaturi în scris în loc să discute realitatea: „Publicul are însă mai mult bun simţ decât crede opoziţiunea; el citeşte de petrecere înjurăturile şi calomniile cu care se mânjesc organele opoziţiunii, întocmai cum se uită cineva la nişte caricaturi care cu cât sunt mai pocite cu atât atrag mai mult privirile, dar după ce a citit şi a râs el zice reprezentanţilor opoziţiunii: puteţi fi buni caricaturişti, puteţi fi neobosiţi şi cutezători calomniatori, nu puteţi fi însă buni şi devotaţi oameni de guvern, pentru că nu sunteţi serioşi.” (1); „La citirea acestor elucubraţii ne-am întrebat dacă n-avem de-a face cu-un lunatic” (2) ; în nr. din 14 august 1881 numeşte pătura superpusă faimoasa teorie a „născocitorului de la «Timpul»”, iar pe autor: „un redactor poznaş de la un ziar de insulte” – totul este o „elucubraţie”; „Nu e de mirare ca potrivnicii noştri să cadă în asemeni aberaţiuni când, prin comparaţiile lor, mai mult sau mai puţin pitoreşti, se rătăcesc în regiunea stelelor, părăsesc terenul practic al unei discuţiuni serioase...” (3)

Aşa e în privinţa caricaturilor în general: nu pot fi luate ca etalon al realităţii. Apoi, ele sunt nedrepte cu istoria încercând tocmai să fie foarte drepte cu prezentul lor: peste ani, în zilele noastre de exemplu, trebuie „citite” cu grijă, cu deferenţă oricum – şi în nici un caz în contextul eroicului ce aureolează în mentalul colectiv finalul secolului al XIX-lea românesc, acei ani care s-au constituit în placa turnantă a României moderne. Ele ne spun istoria „în şagă”; trebuie să le ascultăm ca atare.

Dar marja lor de adevăr este de luat în seamă, ele se bazează pe intuiţie – şi de multe ori istoria se face cu intuiţia ziariştilor. În fond, nu iese fum până nu faci foc: iar dacă alt indiciu al focului în afara acestor caricaturi nu ai – trebuie să le iei în consideraţie pe ele. În plus, ele păstrează încifrată, deci transmit în măsura în care reuşim să descifrăm, acea stare de spirit a momentului, care ne interesează, în fond, atât de mult.

Mai clar, deşi acest tratat secret de alianţă dintre România şi Tripla Alianţă, ce-l anihilează şi pe Eminescu, este un tratat secret, toată lumea ştie de el, îl bănuieşte exact, dacă se poate spune aşa. Replica din epocă era, prin octombrie 1883, aceasta: „Cine face miau-miau pe acoperiş, d-le Brătianu?” (4). Se auzea mieunând şi nu se ştia că pisica este cea care miaună... Era, deci, un fel de „Mânăstire-ntr-un picior, ghici ciupercă ce e...” Greutatea vine, astăzi, din descifrarea acestor caricaturi, adică din identificarea chipurilor şi a situaţiilor. Ajunsesem – cred că eram printre singurii, şi nu o spun cu tristeţe, ci cu disperare – să pot citi colecţii întregi de reviste de caricaturi – fără să mai am nevoie de dicţionar. Mă familiarizasem, adică, atât cu oamenii, cât şi cu întâmplările. Am lucrat mult timp la o ediţie pe care o intitulasem „Eminescu în caricaturi” – şi care cuprindea texte ziaristice de M. Eminescu ilustrate cu caricaturi sincrone. Nu e vorba de desene puse la textele eminesciene, de o ilustrare intenţionată aşadar, ci de aceleaşi evenimente descrise de Eminescu în ziarul *Timpul* – şi de anonimii desenatori ai momentului în caricaturi publicate în alte ziare şi reviste. Sincronicitatea este fascinantă – iar scoaterea la iveală a unei asemenea cărţi ar spulbera – poate chiar definitiv – prejudecata că „grafica militantă din ziarele de la sfârşitul secolului al XIX-lea este lipsită de valoare artistică” (am citat din memorie din concluzia unui istoric al artei din anii 60 ai

Imagine mai violent-hilară a Parlamentului, Gh. Chiţu păzind turma „roşie”, iar Eugen Stătescu furajând-o pe cea „albă”, sub discursul lui I. C. Brătianu şi clopoţelul „vulpii diplomat” (de fapt, al „lupului moralist” Dimitrie Brătianu); imaginea este jignitoare, desigur.

secolului al XX-lea, opinie făcută, parcă, să scoată din circuit acest capitol – care, iată, nici nu se credea că mai există). Negăsind înţelegere pe parcursul documentării (adică, ajutor să scotocesc, să fotografiez şi, mai recent, să scanez, bani pentru aceste operaţiuni etc.) – şi nici sponsor dispus să mă ajute – tema a rămas nestrăbătută aşteptând, poate, în vreun viitor pe cineva să i se dedice... Pot oferi consultaţii.

Revin, după această digresiune, agreabilă sper, la 28 iunie 1883 şi la guvernul I. C. Brătianu. I s-a mai cerut să verifice Societatea *Carpaţii*, care desfăşura activitate subversivă pentru unirea Ardealului cu ţara. Acest guvern a organizat razii, percheziţii, devastări ale sediilor (din Apolodor, dar şi din Ştirbei Vodă, o adresă de rezervă a ei). În compensaţie la toate acestea, poate, sau poate tot la cererea Austro-Ungariei (nu se poate şti, pentru că legea în virtutea căreia s-a acţionat scutea de explicaţii) guvernul l-a expulzat pe amintitul Émile Galli. S-au făcut rapid dislocări şi reaşezări, un redactor al foii franceze a venit la *Timpul* conservatorilor – care şi-a schimbat mult configuraţia, orientarea, direcţia politică. Iar pe fondul acestor evenimente atât de brusc înfierbântate – apare ştirea că a înnebunit Eminescu.

Simpla înseriere a înnebunirii sale între evenimentele politice şi ziaristice ale momentului ridică semne de întrebare. Dacă mai adăugăm că ştirea nebuniei apare în ziarul *Românul*, oficiosul guvernului (de fapt, al aripii rosettiste din partidul liberal) – şi este confirmată peste două zile de ziarul *Timpul*, instituţia la care lucra poetul (iar confirmarea este redactată cam în aceşti termeni: „... unul dintre redactorii acestei foi, D. Mihail Eminescu, a încetat a mai lua parte la redacţie atins fiind în mod subit de o gravă boală...” (5), deci se anunţă întâi demiterea, încetarea contractului – iar apoi motivaţia de rigoare), dacă mai ţinem cont că în epocă declararea publică a nebuniei cuiva îl excludea automat pe acela din viaţa publică, mai ales când nu făcea dovada credibilă că este sănătos – iată că ajungem în faţa unui alt adevăr decât cel cu care ne-a obişnuit o tradiţie – cum să-i spunem? – cel puţin narcisistă... Mă rog, un alt adevăr dacă suntem adepţii adevărului dublu ori multiplu – sau, iată, în faţa celuilalt, singurului adevăr... ascuns până acum. Anume, se conturează ideea că, pe fondul unei crize nervoase reale, datorate probabil stresului, Eminescu este îndepărtat din viaţa publică într-un context public care cerea imperios ca el să fie redus la tăcere. Despre acest stres vorbeşte el însuşi, şi în două scrisori către Veronica Micle l-am regăsit „...Cel puţin şase luni de zile mi-ar trebui ca să-mi vin în fire, ca maşina intelectuală să devie capabilă a mai concepe ceva....” (6) Şi încă mai limpede:

„Draga mea copilă – tu trebuie să-ţi închipuieşti astăzi sub figura mea un om foarte obosit, de vreme ce sunt singur în negustoria asta de principii şi peste aceasta bolnav care ar avea nevoie de cel puţin şase luni de repaus pentru a-şi veni în fire. Ei bine, de şase ani aproape o duc într-o muncă zădarnică, de şase ani mă zbat ca-ntr-un cerc vicios în cercul acesta, cu toate acestea, e singurul adevărat, de şase ani n-am linişte, n-am repaosul senin de care aş avea atâta trebuinţă pentru ca să mai pot lucra şi-altceva decât politică. Quelle vie, mon Dieu, quelle vie! Înţeleg ca, cu vremea, un om să se înrăutăţească, cum m-am înrăutăţit eu şi n-am decât o singură zare de lumină în viaţa mea – afară de tine. În privazul negru-al vieţii o icoană de lumină.”... (7)

Vorbeam mai sus de nepotriviri; dar cum rezolvi asemenea potriviri? – Pentru că lui Eminescu i-au trebuit, într-adevăr, şase luni de zile ca să-şi revină după şocul de la 28 iunie 1883: la începutul lui 1884 el era sănătos şi-i scria lui Chibici că nu poate deloc să-şi dea seama ce i s-a întâmplat. Observaţi cât de atent calculează cei şase ani de ziaristică scurşi, de câte ori îi aminteşte, cât de imperativă i se pare această pauză de şase luni... Nu cumva era un fel de „boală” pe care a mai avut-o, de care ştia că nu scapă decât prin odihnă?!... În ianuarie 1883 era internat în Spitalul Brâncovenesc, unde, între altele, juca şah cu doctorul Kremnitz, iar peste şase luni, în iunie, avea, iată, o altă criză – pentru ca în ianuarie viitor să-şi revină. Pare un algoritm. Poate îşi presimţea momentele de vârf şi voia să preîntâmpine neplăcerile. Problema e că aceste lucruri erau ştiute, probabil, şi de către cunoscuţi – prieteni sau duşmani – şi, desigur, speculate de către cei din urmă.

Discutăm lucruri omeneşti, dar suntem prinşi, de fapt, într-o foarte strânsă plasă de evenimente inter-omeneşti şi nu mai prididim să-i numărăm ochiurile, unul câte unul...

...Toată această „poveste” a plasei de evenimente a trebuit s-o reverific pentru a nu ştiu câta oară – dar e mult timp de când încetasem această „liturghie a documentelor” – în faţa tinerilor mei prieteni de la Televiziunea Română, între care D-nele Anda Orban şi Camelia Robe mă urmăreau foarte atente, destul de neîncrezătoare, cu cărţile mele deja citite şi adnotate, cu întrebări pregătite pentru fiecare secvenţă temporală în parte. O spun şi cu tristeţe şi cu bucurie: am convins destul de greu – şi mai mult decât mine au convins cărţile şi ziarele de epocă pe care le-am scos din biblioteci şi le-am adus spre documentare, şi mai ales aceste caricaturi care ne repun, oarecum, în contextul *Academiei Caţavencu* de azi. E trist să nu te creadă lumea pe tine însuţi, dar e bine că cel puţin dovezile pe care le aduci devin, adică rămân, cel puţin ele, credibile... În fond, suntem efectul izvoarelor noastre de informaţie, ele sunt şi rămân cauza. Noi putem fi, rămâne adică, chiar anonimi: „mioriţa” noastră, a fiecăruia în parte, se cântă, se recită, se petrece...

Note:

1.Bucureşti, 25 Brumar/5 Undrea 1880. *Românul*, nov. 27, p. 1085.

2. *Idem*, 6 august 1881.

3. *Idem*, 6 nov. 1882.

4. *Timpul*, 26 oct. 1883.

5. *Timpul*, 2 iulie 1883.

6. Scrisoare din mai 1882, vezi „Dulcea mea doamnă, Eminul meu iubit”, Corespondenţă inedită: Mihai Eminescu – Veronica Micle, Ediţie îngrijită, transcriere, note şi prefaţă de Christina Zarifopol Illias, Ed. Tritonic, 2000, p. 279. (În continuare, „Dulcea mea doamnă...”)

7. Scrisoare din 12 august 1882, p. 34; atrag atenţia că textul nu e deloc uşor de înţeles. Îl interpretez: aşadar, în acest cerc vicios care este singurul adevărat m-am înrăutăţit pentru că acesta a devenit singura mea zare de lumină – în afară de tine; revin: sunt două zări de lumină, cercul vicios în care trăiesc adevărul – şi tu. Se citează pe sine cu finalul la „Singurătate”, din 1878, prima poezie pe care a publicat-o în *Convorbiri literare* când s-a mutat la Bucureşti, şi la care va reveni în scrisori lăsându-ne să înţelegem că este poezia sa de plecare din Iaşi, de lângă „singurătatea în doi” pe care şi-o crease acolo.

(va urma)

Funcția semică a cuvintelor Lumii: poezia. Imaginarul schizoid și sentimentul destrămării în lirica lui Radu Ulmeanu

Scriind despre lirica lui Radu Ulmeanu, la fiecare dintre cărțile sale apărute până acum, ai mereu bucuria de a scrie despre adolescența poeziei române postbelice. Ai, așadar, prilejul de a intui scenariul decameronic al lumii noastre, dar și de a constata cum detronările spectacolului total, absolut, țin de o boemă a substanței, „de reiterarea mitului clasic al poemului-intuiție" în contextul spiralei postmodernismelor sterile din lirica atâtor comilitoni și colegi de promoție.

Mai mult decât simple ideograme dând seamă de modalitățile trăirii compensatorii, *Hieroglife* (Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2022, 212 p., cu o lucrare plastică de Christian Schloe pe coperta realizată de Cristian Moldovan), recentul volum al lui Radu Ulmeanu aparține poeziei așteptării, aceea prizând tema mântuirii eului auctorial în climatul vetust al lumii degringoladei, când se constată un reviriment al opțiunilor cândva condamnate. (*„Dezgust înrămat/ca un portret/ al zilei de ieri"*), când sărăcirea ființei este decalcul alienării și al sfâșierii destinale. Într-un atare mediu aseptic îi rămâne eului scriptor lumea intuitivă, partea aceea de lăuntru al unui imaginar schizoid, spuneam, dar față de care același eu, minte nepervertită, are o gesticulație controlată prin compasiuni, inegalabile, pentru metafora strivită între un reglaj emoțional și inocența elegant-frivolă a timbrului discret–elegiac. Funcția comunicativ-semică a cuvintelor este pe deplin exploatată sub o marcă indelebilă, a poetului care nicidecum nu se lasă covârșit de rutina cotidianului, eul e mereu în ofensivă, de parcă se ambiționa „mutarea" realității cu atât mai devreme cu cât copleșitor acționează și un puternic sentiment al destrămării: *„Astăzi mai plângem, mai râdem/mâine vom plânge mai mult/câinii ne vor amușina cu milă obrazul//nopțile vor fi mereu mai lungi decât zilele/geamurile vor plesni sub bătaia razelor de soare//va fi peste tot o pax romana a dezastrului/gândurile vor atârna din frunțile clăpăuge//o liniște mare ni se pregătește"*. (*O liniște mare*, p. 28)

Varii anluminuri întrețin contiguitatea poemelor, fie asumate distihuri, terține, catrene (*„Distihuri./Terține./ Tăceri./Mângîieri."*), fie textele acelea cu solemnitatea supravegheată. Intuim în construcția multora dintre poemele cărții racursiul perfect, eul meticulos se strecoară printre antinomice structuri căutând relația ideală în verosimilul polisemiei. Armistițiul cu timpul instigă inocența insertărilor diafan-ironice de un spectacol de coliziuni mentale, experiența trăită reiterează aspectul de iarmaroc al lumii, același eu are o pasiune devoratoare pentru „compilări" temperamentale; cu adevărat țesătura hieroglifică e supusă mereu altor și altor exorcizări, însă alerta continuă arată altceva, că eul, exersând detașări din mistica poeziei, se autoflagelează în fapt ori execută cel mai adesea disimulări.

În materia magmatică a cărții, dintr-o mimată mișcare haotică (*„Apocalipsa./Viermii foșnesc/în cadavrul luminii."*) universul pare a-și regenera substanța, sumbrul disoluțiilor reînchează armonia scriiturală, spațiul carnavalesc e re-populat. Astfel, vise *ecumenice*, în versuri lapidar-grave, converg spre unificările din acest insolit spațiu al jocului, re-funcționalizează camuflajul marilor și aproape indicibile clamări. Lumea este (trebuie să fie mereu) contextul re-mitizărilor: (*„Dacă ai ști/ce simplu e să pieri/în gerul nerostit/al cuvintelor lui Dumnezeu"*, p. 22); (*„Să plângi mereu numai să plângi/ca apa izvorului"* p. 24); (*„Ninge cu clopote/de Crăciun"*, p. 65); (*„Basmul adoarme/pe obrazul palid/al nopții*", p. 84); (*„Pământul făgăduit/în lumina încețoșată/a visului*", p.109); (*„Străbatem pustia/ca lacrima/un obraz*", p.121); (*„Ochiul lui Dumnezeu/peste lume*", p. 189); (*„Miturile/încalecă timpul*", p. 75).

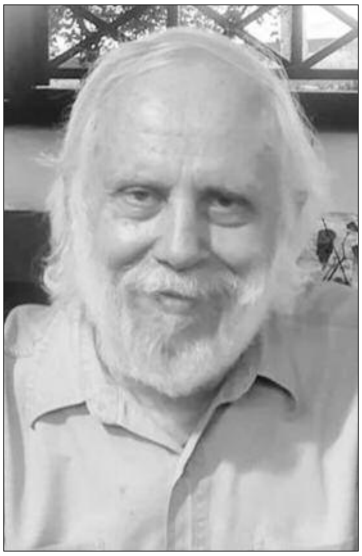
Arhiva ludică a poetului păstrează, însă, prospețimea imaginilor. Radu Ulmeanu este cunoscut în istoria poeziei noastre postbelice ca un poet al rigorii benedictine. El nu se lasă ademenit în direcția fantezistă a propriilor viziuni. În fapt, vizionarismul său este întreținut de fluiditatea discursului (*„Tu, nemăsură a măsurii lui Dumnezeu/te duci până ce pieri/în noaptea profundă"*), poemul său fiind un exercițiu nominativ. Nici patos superficial, așadar, nici adeziuni afective față cu trecutul fosilizat. Jocul este, însă, cameleonism în situația acestui tip de poezie majoră, de vreme ce același eu – mediograf al cuvintelor – controlează coerența enunțurilor, anulează riscul căderii în melodramă, dă un sens hermeneutic până și ambarasantelor tristeți, eliberat din tensiune mocnindă, ecorșeuri lirice de solitudini nemântuite. Valori ontic-estetice supurează, astfel, alte antropomorfizări în orizonturi imaginative, trupul și carnea autodescifrându-se în foșnirile misterioase ale exilului interior: (*„Ce jelanie în sufletul meu/totul e strepezit, totul e greu/nimic pare că nu mai respiră/îngerii cad din corzi sparte de liră//lacrimile brăzdează obrazul adânc/râuri de lavă mă frâng/ochii la gurile iadului se cuminecă/săptămâna nu mai are duminecă//diavolii trag cu tunurile în nori/de când cu ochii nu mă-nfiori/geamătul mi se-aude departe/chimvalele răsună a moarte//și carnea mi-e rană presărată cu sare/în fibra străbunilor doare/până să revii umplându-mi retina/scorpie a luminii, ispășirea și vina*". (*Ce jelanie*, p. 200).

Sunt dese indicii că dexteritatea artizanală, din alte volume ale poetului nostru, vădește un temerar discurs, vitalitatea mocnită evocând un uriaș palimpsest, al vieții și al morții, când realitatea este dură, confesiunea directă ia tonul, uneori, sceptic. *Citatul* vieții, însă, „imprimă" atrocele evocării cu încărcătură simbolică, dragostea, temă *deschisă*, altminteri, păstrându-se în perimetrul reflecției sofianice: *„Ochii tăi/ca niște mări de lumină"* (p. 158); *„Ce geamăt e iubito/în lumea de mai ieri*" (p. 26) ; *„Urmă neștearsă/pe sânii iubitei*" (*Sărutul*, p. 31); *„Iubita dormind/corabie legănată/de cânt*" (p. 39); *„Fete nubile se scaldă/în cerneala amurgului*" (p.59); *„Visul erotic/un talger/în balanță cu luntrea*" (p. 74) ; *„Să mor de zece mii de ori/și să renasc tot pe atâta/să-ți sorb ai trupului fiori/în umbra serii coborâta*" (p.143); *„Beat de iubire/ca un păgân în fața altarului/unei zeițe*" (p. 134).

O carte de ambiții nicicând erodate, *Hieroglife* aspiră să devină și o carte de căpătâi din poezia noastră actuală. Peste tot, în poemele acestui volum, argumentele ies la iveală ca și cum de la fiecare vers poate începe înmugurirea ființei, poate reîncepe lumea destinului ființial. Cuvântul, da, adeverind, mântuind.

Ionel BOTA

Religia nesupusului

Privită la un moment dat ca „un transport/ în comun/ cu un singur călător", viața este pentru **Marieta Rădoi** când „o ocupație/ ca oricare alta", când „o repetiție generală", când, cel mai adesea, „un scurt circuit" care-i bulversează existența și o face dependentă de „diode/ și leduri", de regimul său „termic/ și de interacțiuni sufletești".

Cufundată mai mereu în „întunericul personal", poeta *Copilul(ui) postum* pune și în **Pacientul zero** (Bacău, Editura Corgal Press, 2022) sare pe rană și, ca un „om rezonabil/ care plătește prea scump/ cutiile goale", ne vorbește despre „șansa/ întâmplătoare,/ despre circumstanțe/ și semnificații adânci,/ despre degetul mic/ într-o țară de mâini.// Și despre fericirea aceasta/ sumară" care o face să „tremur(e) de frig".

Definindu-se drept *pacient zero*, „mai mult cardio decât/ vascular", își fabrică singură „substanța/ trăirii în laborator" și, profitând de „efectul advers/ și un impuls de moment", inventează taman în mijlocul isteriei generalizate o suită de ***Pandemii imaginare***, grupate în 44 de secvențe și urmate, ***Cu acordul părinților***, de alte 20, în care-și venerează „prudentele palme" și se „restitui(e) recipientului gol", înavuțind cu sine „cum Dumnezeu se îndestulează/ cu propriul Lui alb".

Deși e convinsă că „Niciun argument nu va rămâne/ nepedepsit", răzvrătita care este se ia la trântă inclusiv cu Dumnezeu, pe care-L provoacă (*Am rupt durerea de pânză/ și-am sfâșiat-o în fâșii/ minimale./ Să te văd, Creatorule mare,/ de mai știi să o coși!*), dar Îl și roagă atunci când simte că nu e ea însăși (*Doamne, împinge cu talpa/ cerul mai jos/ să pot să ajung/ oricât de târziu.*), asociind dorinței sale pe cea a tatălui, care se roagă „de graficul/ Înălțimii/ să mai aștepte o zi/ până când Dumnezeu/ va lua o formă concretă".

Constatând aidoma sistemului judiciar că se învârte în cerc (*logică - rațiune - logică*) și că „de la o vreme totul întârzie", decide că a sosit „ziua judecății mature" și, în consecință, își ia „adio de la capul plecat", îndemnându-ne să ne salvăm cât mai e vreme, întrucât „de mâine începe// muțenia, calamitatea/ și circumspecția".

Nu scapă însă de angoasele zilnice și cum „Mai devreme sau mai târziu/ fiecare se racordează/ la o nouă rețea/ și la un circuit integrat", trăiește din plin efectele dezastruoase ale pandemiei: *Am fost confirmați,// partajați,/ am fost numărați./ Câți am fost, câți am rămas?// Avertismente,/ Statistică gravă,/ ne conectează unii la alții/ la însingurare.// Ordonanțe,/ măsuri graduale,/ ne îndepărtăm/ în interes național.// Inima uită, nu iartă.*

Fatalmente, starea de panică se adâncește, pentru că șirul ordonanțelor continuă și e tot mai convinsă că „îți vor lua vrabia,/ îți vor lua și gardul./ Vor trimite inevitabilul/ ca pe un loz răzuibil/ pe care nu voiai/ să-l primești,/ dar... te-ai jenat/ să-l refuzi.// Moartea umblă cu motocoasa/ prin parcuri./ Rămâi acasă și spală-te/ de trup."

Din această pricină „toate biografiile sunt/ nesigure", mai ales că totul se întâmplă noaptea, „Totul se asamblează,/ se alipește/ într-o simetrie perfectă,/ se suturează îmbinările/ până coincid,/ până când reciproca/ devine valabilă.// Se certifică un nou/ prototip,/ se constituie/ un organism lipsit/ de resentimente/ ca sufletul unui producător/ de etichete."

Observă, tot mai neliniștită, că „certitudinea contrazice/ discernământul./ Cuprinsul nu mai înțelege/ necuprinsul,/ iar Creatorul nu mai e/ divin", că se propagă o „campanie de îmbolnăvire/ forțată" și că ținta e, de fapt, o ***Reciclare***: *Cei buni, deoparte,/ cei iertători stau/ laolaltă/ cu toate gunoaiele,/ alcoolul cu sticlele/ și paharele.// Vor veni autospecialele,/ sacii de plastic/ sunt plini cu faptele/ noastre abominabile.// Numai ploaia/ ca o salubritate morală/ te refolosește,/ te returnează.*

Simte nu numai că „dincolo a venit mai aproape/ pentru cei ce și-au dorit puțin/ și n-au primit nimic", ci și că sufletul său „orator/ înnăscut/ e încolțit de hingheri", că „O politică a plânsului/ se va instaura în curând" și că, oricât ar încerca să se opună, o „prinde frica din urmă", iar un „interior sigilat,/ o mașină de vidat" o suge și o lasă goală, închisă în sinele său, obligând-o, o dată în plus, să caute „pe ascuns/ o metodă abuzivă/ de însingurare".

Rătăcind ca „un plod,/ copil pe care nimeni nu-l mai declară/ pierdut" și sătulă să fie luată drept o mașină cu predestinație, cere să i se dea o patrie „oricât de mică,/ atât cât să nu plec(e)/ prea departe", atât cât să se întoarcă „mai curând", o „viață cu tur și retur/ și un acoperiș/ cât o căciulă de hrib", în care să-și curețe sufletul de „substanțe nocive./ gudron, nicotină/ și monoxid de carbon".

Asta după ce mai întâi a încercat de una singură să edifice o altă lume (*mâna mea stângă/ a vrut să fie neutră,/ să facă jumătate de lume/ stângă,/ jumătate dreaptă/ și-apoi să o strice,/ să înceapă alta/ mai bună/ cu aptitudini și trăsături/ adecvate*) și să prefigureze „o religie/ a nesupusului,/ o lungă tăcere ca sfoara/ părului" său, „numai bună de spânzurat/ posteritatea".

Tot mai convinsă că „Suntem făcuți să ne întoarcem", Marieta Rădoi s-a întrecut încă o dată pe sine și a transformat aceste „Transfocări precise, panoramări" adiacente într-o lecție de viață, în care ne-a dovedit din plin că îmbrăcând, aidoma lui Hristos, „cămașa răstignirii", e capabilă să meargă mai departe, să dăruiască iubire și să învingă: *Dacă vreau, pot să fulger,/ dacă vreau, pot să ning,/ dacă vreau.*

O însoțesc în acest edificator demers graficianul Mihai Țopescu și confrații întru cuvânt Aureliu Goci, Dumitru Radu Popescu, Alexandru Pintescu, Dan Silviu Boerescu, Gheorghe Mocuța, Nicolae Oprea, Keith Jafrate, Ioan Enache și Horia Gârbea, încântați la rându-le de „sensibilitatea supradimensionată, sinceritatea frustă, putința reală de revoltă", de limbajul „supus torturii, durerii și îndoielii, ambiției și zbuciumului", de patetismul „destul de bine temperat, o fereastră deschisă", de o „îndrăzneală cumplită a sângelui și a vârstei" și de acest „instinct subtil de relaționare, de conexiune și coexistență între cele mai diverse și incompatibile elemente ale lumii", ce denotă „puternicul talent poetic al autoarei", ajunsă acum la deplina maturitate.

Cornel Simion GALBEN

Lecturi empatice

„Cât am fost, cât n-am fost“...

Apărută postum la *Editura Junimea* (colecţia Exit, 2022), în condiţii grafice deosebite, cu un cuvânt însoţitor al criticului literar Gheorghe Grigurcu, antologia **Vitrina cu jucării triste** cuprinde poezii din volumele publicate de poetul **Ancelin Roseti** în timpul vieţii sale (*Imperiul mâlului, Împăierea lumii, Fericit pe la colţuri*).

Obsesii/energii/nelinişti, incomode şi nedisimulate, aproape palpabile, rostite psalmic într-o împletitură imnică particulară, în acord cu timpurile pe care le trăim, construiesc poezia lui Ancelin Roseti, ea fiind una de natură gravă, solemnă, vizionară. Imnuri care cad în ropote peste imperiul straniu şi tenebros al întunericului, iluzii îngropate, mâhniri „din prea multă nădejde“ şi o învăluitoare senzaţie de *încheiere* sunt exerciţii şi ipostaze imaginare care domină cu precădere poeziile grupate în *Imperiul mâlului*.

Zădărnicia lumii şi povara chipului fardat, solitudinea, coborârea în adâncul interiorităţii, alienarea contrastează cu zonele mai luminoase din partea de final a volumului. Plictisit de civilizaţia milogilor din urbe, de zilele îmbrăcate în zdrenţe, poetul se adună sub carapacea protectoare a scrisului şi, departe de pulsul străzii, încearcă să-şi reîmprospăteze timpanele, să se spele de furie şi ură retrăgâdu-se în propriul său craniu. O dramă este „năvodul în care singur te-ai prins“, spune poetul într-un vers ţâşnit din experienţele sale:

„(...) Te zbaţi în zadar!, plânsul nu se măsoară în lumină, noii veniţi şi-au dat ultima suflare înainte de căderea gândului grăitor de libertate./ Decoraţii se îngrămădesc pe trupul gol al inimii, protejând-o./ Un nod în gâtlejul pământului.../ Omul şi câinele, în umbra aceluiaşi laţ, trag cu ochiul unul la altul, în aşteptarea stăpânului./ Te zbaţi în zadar! o ciudăţenie îngraşă burţile acestor zile ce se ascund după deget. (*1*)

Bufon al târfelor,/ mereu în stare de veghe, mereu în linia întâi, pe arborele tău genealogic omizile îşi fac de cap./ Urmaşii sacrificatului îmbracă bunăvoinţa şi gluma, în cinstea înălţimilor ce se curbează deasupra noastră, în amintirea relicvelor care ne acoperă pielea şi ni se potrivesc pătimaş, în numele căpăţânelor noastre de mii de ani pline de prejudecăţi şi de interese personale, şi de toate peisajele istoriei cu şolduri late de atâta poezie şi muzică, şi de războaie menite să ne aducă măreţia şi calmul, de dragul şobolanilor cu oasele frânte de încăierări municipale./ Ah! voi sugeţi mierea posterităţii, haimanalelor de tot felul, trageţi după voi mirodeniile şi otrava istoriei./ [Ca un monstru, un joc de-a lungul lumii.]/ Un nod în gâtlejul pământului.../ M-am săturat să tot hrănesc triumful şi circul din bârlogul înaltei societăţi, să tot împing lacrima acestei lumi spre vârful nesfârşitului munte. (*2*)“ (*Imperiul mâlului*)

Remarcabil în poezia lui Ancelin Roseti este faptul că versurile sale curg unele din altele cu aceeaşi forţă, au miez de aforism şi sunt în întregime citabile, nimic nu poate fi lăsat de-o parte, nimic nu poate trece neobservat. Amprentele poetului sunt puternice, el stăpânind cu uşurinţă tonul liric şi modalitatea de construcţie a poeziei.

Izbitor de frumoase şi în acelaşi timp ultimativ-dure sunt unele versuri care, decupate din şuvoiul alunecos al plăsmuirilor lirice, se regenerează şi dilată o realitate a dezastrului pe care poetul o descoperă cu maximă luciditate:

„acela în care trăieşte lumina suferă mai mult“
„câte măşti se strâng pe faţa ta într-o viaţă de om“
„ard în gura mea lumânările consolării“
„mult mai bine se văd oamenii din ceruri“
„susurul de lacăt vechi al fericirilor noastre“
„o groapă imensă îmi creşte sub limbă“
„banchetul continuă până când fiecare devine pentru sine dezastru“

sau vorbele Magistrului din poezia cu acelaşi nume, *Magistrul*:

„răsuflarea e un pretext, bucuria o patimă“.

În partea a doua a cărţii, vulnerabilitatea trece de porţile înalte ale curajului, sângerează, se aruncă în gol, paşii rămân chirciţi prin gările pustii, căci toate spaimele sunt la îndemână. Amintirile necunoscute, nedezvăluite, se bălăcesc între două ape, având „frăgezimea trandafirului“:

„E ca şi cum mi-aş rosti numele şi-n vocea mea s-ar sparge întreaga vitrină de jucării triste a lumii – sau poate că e numai tristeţea mea, şi inimii i se năzare fericirea...!“ (*Vitrina cu jucării triste*)

Interogaţii, spaime, zădărnicii, o zi de duminică băltind, în timp ce păsările îşi amână zborul, în timp ce „tendonul lumii plesneşte“ şi „inima urlă“, iată numai câteva pelicule lirice şi zbateri interioare desprinse din poeziile cuprinse în secţiunea *Împăierea lumii*:

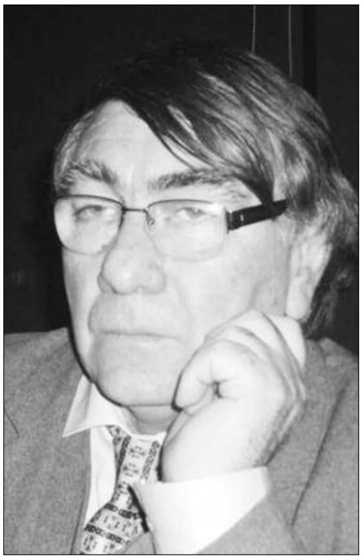
„(...) E ora când plâng/ dar ce am a mă plânge!, de vreme ce toate rănile-mi mustesc de măscărici defilând cu steaguri pe umeri, de vreme ce un şarpe fără sfârşit îşi pocneşte vertebrele, scotocindu-mi smerit în destin. (...)“ (*Norduri de cale ferată*)

Fericit pe la colţuri, cea de-a treia secţiune a cărţii, topeşte în bună măsură zgomotul şi furia lumii în tablouri care celebrează iubirea, închinate *Femeii* – această „nadă a lumii“, „semnul făcut cu mâna străinului de la ţărm“:

„(...) Pune-mă-n cumpănă, Femeie!.../ şi-ascultă naşterea ce trudeşte în mine, aşa cum şi eu ascult hârjoana şi fluierul îngâmfat al morţilor încoronându-mi spinos gleznele.../ Cât am fost,/ cât n-am fost...?!“ (*Armonică*)

Liliana RUS

Poveste de iarnă
(Alte fotografii mişcate)

Trupul perfect cambrat, dedesubtul rochiei negre, uşoare, elegant de simplă, cu tăietură îndrăzneaţă în acelaşi timp, nu părea stingherit de privirea-mi iscoditoare ce nu se mai putea dezlipi să-l atingă, din clipa când a apărut urcând la etaj pe scara interioară din lemn în spirală, dintre rafturile de cărţi ce umpleau cadrul până în tavan. Am zărit-o din prima! Cu fiecare treaptă se deschidea în faţa mea, îmbogăţind perspectiva. Când s-a aşezat la masa celor trei domni, picior peste picior, susţinând parcă un ritual de vrăjitorie corect alcătuit din mişcări destinse şi zâmbete enigmatice, uşor complice, se elibera fără voia ei, discret, sub croiala modernă, albul pictural fosforescent al pielii. Scânteieri de linii alungite şi uşor curbate, încurajau excursul pe care ochiul meu şi-l îngăduia, înainte de a recunoaşte că ceea ce percepuse din prima clipă, se împlinea la superlativ. Sânii mici parcă-i simţeam cuibăriţi şi calzi în căuşul palmelor mele ce înfloriseră sub masă precum două corole deschise. Tunsura scurtă, ştrengărească, accentua o feminitate aparte, liberă şi necăutată. Dincolo de modele.

S-a ridicat în picioare, nu după mult timp, îndreptându-se către masa noastră. Am înţeles că avea obiceiul să-i salute personal mai ales pe cei care intrau pentru prima dată în localul ei. Am realizat că sărbătoarea numai a mea indubitabil se încheiase, şi, cu cât se apropia în rumoarea din sală ca să o pot auzi, mă puteam concentra doar pe mişcarea buzelor.

Conversaţia cu patroana, chiar dacă pierduse din intimitatea pe care mi-o creasem de unul sigur înainte, mi-a întărit convingerea că am în faţă un om admirabil. În elocinţa ei se întrezărea avocatul din cealaltă profesie liberală, pe care nu şi-o abandonase. Nici nu se putea altfel!... Nimeni nu-şi asumă uşor aventura care te poate pierde pe drum!

„Comerţul de carte e ca şi cum ai face fum fără foc. Degeaba mijloacele, reţeaua de desfacere, o bază solidă de calcul, dacă n-ai cititori! Cum să fie cultura – o afacere? Aducem uneori bani de-acasă ca să susţinem ceainăria şi barul!”

Între timp, ajunsese la masa noastră, din mână în mână, o narghilea din care patroana ne-a invitat să tragem un fum...

Coborând pe pământ, să mă explic!

Mă aflam aseară într-un local în care nu mai intrasem, *librărie/ ceainărie/ bar/ şi un mic spaţiu pentru spectacole*. N-o să-i dau numele, căutaţi-l!... Mă adusese acolo ***Lecţia*** lui ***Eugen Ionescu***. Spun asta ca să nu fiu obligat să recunosc faptul că, practic, prietenul Nicolae Radu, scriitor ca şi mine, mă scosese din hibernarea care se instalase apatică în bârlogul meu, la începutul de iarnă.

Am traversat oraşul pe jos printre fulgii primei zăpezi. Când am ajuns, spaţiul nu tocmai darnic ca dimensiune, dar plăcut, mobilat cu gust şi dăruit cu o muzică bună ce se insinua din pereţii acoperiţi cu cărţi, era deja umplut de multe perechi de tineri. Tineri frumoşi şi cuminţi ce se sorbeau din ochi, mai abitir, pe măsură ce nu mai aveau ce sorbi din ceştile cu ceaiuri aromate, sau din paharele cu licori speciale, în aşteptarea spectacolului.

Ne părăsise patroana, îndatoririle o chemau şi am avut timp să cercetez împrejur. Trebuie să recunosc, în tinereţea mea, fetele nu erau atât de frumoase! Vinovat să fie fumul din narghilea sau fulgii de nea de afară ce dansau bezmetic ca-ntr-o oglindă, în lumina filtrată prin geam?

Lectura piesei, însufleţită mai ales de superba actriţă Luminiţa Borta, mi-a readus în memorie îndrăgostitul din mine, permanent şi absurd de nemărturisit. Spre deosebire de personajul elevei din piesă, care nu ştia să scadă, eu nu am ştiut niciodată să adun şi în consecinţă, mi-am scăzut mereu din dorinţă.

O seară tristă până la urmă şi un nume exotic şi nemărturisit din scurta mea listă, încă unul, scăzut din raţionamente matematice neînţelese sau simple sunete ce se sparg într-o filologie lingvistică, precum nişte baloane în urechile surzilor.

Dorami, ce nume frumos avea patroana!

Mă urmăreau cuvintele profesorului: „Trandafirii bunicii erau atât de galbeni cum era bunicul care era chinez...” Aveam să aflu curând că Dorami şi-a părăsit pe rând ceainăria, librăria, barul, bărbatul şi a plecat la Paris. Poate că adunând, n-ar mai fi fost doar un vis absurd dintr-un gând...

Ion Toma IONESCU

Ioan Dan Bălan – poetul și prozatorul

Moto: „Umil râvnesc să mai cioplesc o carte
sădind în pagini ochii trei ori doi."
Ioan Dan Bălan, NOD

Chemat la cele veșnice în 17 decembrie 2022, scriitorul Ioan Dan Bălan, cel care se simțea în primul rând poet, s-a născut la 30 mai 1951, în satul Victoria, comuna Hlipiceni, județul Botoșani, și a absolvit Facultatea de Filologie la Universitatea din Timișoara. S-a format însă ca scriitor, ca poet și om de presă în Petrila, județul Hunedoara. A debutat cu proză în revista *Vatra*, în 1987 și, de-a lungul anilor, a publicat în majoritatea revistelor literare din țară. A iubit oamenii locurilor care l-au adoptat, le-a studiat tradițiile, credințele și le-a cules folclorul. În anul 2006 a devenit membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, iar în anul 2011 a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Alba-Hunedoara. A primit numeroase premii, în țară și în străinătate, între care patru premii ale Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Alba-Hunedoara, și un premiu în Germania, la München.

POEZIA, în primul rând, este cea care-l definește și care i-a umplut sufletul. Parcursul poeziei sale este unul către o spiritualizare și o esențializare evidente, o rezemare pe simboluri și pe teme majore. Semnificative în acest sens sunt, de exemplu, ultimele două volume, *Pro Logos, 1,* 2020 și *Pro Logos 2, De Înălțarea Vieții*, 2021, cele mai profunde și cele mai unitare ca mesaj poetic dintre cărțile sale de poezie. Mizând pe mari simboluri, textul poetic creează largi reverberări poetice, cu conotații filozofice, spiritual-religioase și mitologice. *Peștera*, simbol central, devine un *centrum mundi* la care se raportează atât lumea spiritualizată, simbolizată de *Sihastru* și de *Poet*, cât și lumea profană, care aspiră la spiritualizare. Ea este locul retragerii *Poetului* din cetate, în tăcerea care-i oferă atât înțelegerea propriului sine și a lumii, cât și limpezimea spiritului, pentru a desluși mai clar stelele Cerului și îngerii Înaltului, pentru a vedea aievea visele și gândurile. În raport cu *Peștera, Poetul și Sihastrul* se suprapun.

De asemenea, confirmând accentuarea laturii meditative a poeziei sale, Ioan Dan Bălan abordează poetic în *Bosonopoeme*, 2016, tema temeiurilor ultime, spirituale și materiale, ale lumii și ale existenței. Cuvântul este, de fapt, esența care dă înțeles existenței, este temeiul existenței, poezia fiind o potențare a cuvântului. Poetul, în această horă a învestirii cu existență prin cuvânt – într-o sacră descendență biblică – este un receptacul și un transmițător, împovărat cu o uriașă responsabilitate, aceea de a mânui forțele creatoare ale cuvântului, ale poeziei, ale cântecului, pentru a spori frumusețea lumilor omului.

Marcând o modificare de registru poetic și o schimbare a ponderii metaforei plasticizante în favoarei celei revelatoare, volumul *Autodafé,* 2012, denotă și el o accentuare a laturii meditative și apelarea la simbol ca principal mijloc poetic. Focul devine simbol central al arderii întru poezie. Centrat pe simbol, *Autodafé* devine și el unul din cele mai unitare dintre volumele sale de poezie, profund și excelent realizat artistic. O dovadă că resursele poetului sunt surprinzătoare și o probă de adevărată poezie.

Peștera, ca simbol al ascezei, al purificării întru revelarea esențelor, este înlocuită în alte volume cu *Surplomba* (*Poemele Surplombei [deschideri]),* 2018) - „Omul surplombei noastre e (și) Poetul; ochii lui adapă culorile împreună cu Soarele din lumina sa, împreună cu Luna din penlumina sa. El este Sihastrul de acolo, care prin mătăniile bătute adâncește în piatra muntelui treaptă după treaptă, cărarea către nemăsurata, copleșitoarea Putere a Înaltului. Este lăcașul în care se adună, lângă cel chinovit, semne, energii și fluxuri" – explică autorul. Sau *Cantonul*, care, conform afirmației lui Petru Birău despre volumul *Roata Lunii (Un Geon la Canton)*, 2011, „devine un univers magic, , un Templu în care se petrece miracolul (se naște o viziune poetică nouă, autentică), durerile acestei faceri acumulând toate întrebările, frământările, îndoielile cu care vine Poetul". Din prefața la *De-a Nemurirea*, 2016, aflăm că intenția autorului este „să afle Cititorul că în așteptare stau mesaje de dincolo și de dincoace, că pe Cale se poartă întocmiri care există numai în Cer și se nasc suferințe de încredere și de Poezie, că scribul poate învia Poetul!..."

Poemele din *Roata Soarelui*, 2010 (volum în care este lansat motivul *Cantonului*), de asemenea își trag sevele dintr-un spațiu sacralizat prin puterea simbolurilor care au însoțit dăinuirea în timp a ceea ce putem numi civilizația muntelui, un spațiu sacru pe care poetul îl consideră prelungirea dacicului Kogayon, unde Omul de Piatră, Biserica de Brazi reprezintă mărturii, repere morale, istorice și poetice. Simboluri întâlnite și în *Trecerea (La omul de Piatră)*, 2000. Celelalte volume, *Fulgeron. Scrisori din munți, vol.1* (2001) și *2*, (2004), *Acolade*, 2004, *Hierathya, lumina mea caldă*, 1996, *Cumpăna minei*, 1994, *42 de epistole pentru dezlegare de tăcere,* 2014, *Pantume. Vâltori*, 2015, *Praguri. Seuils*, Paris 2009, prin frazarea poetică bogat metaforizată ce alternează cu condensări lirice notabile, prin fiorul poetic ce pare originar lumii poemelor, prin considerentele filozofice și distilările cotidianului, socialului, armonia poemelor, se înscriu într-o poezie majoră de cea mai nobilă strirpe.

PROZA este cealaltă ramură principală a operei sale. A debutat cu proza scurtă *Hoțul* în revista *Vatra*. Așa cum remarca Marian Odangiu, Ioan Dan Bălan are ca prozator o mână sigură și o vână puternică. Stilul său realist dezvăluie un ochi pătrunzător și un fin psiholog, astfel că personajele puse în mișcare sunt nu numai veridice, ci și tipice. Prozele scurte publicate de Ioan Dan Bălan, echilibrate ca structură, centrate pe un fapt care luminează proza ca o explozie interioară, prin personajele pe care le pun în mișcare conturează un univers al pasiunilor puternice, grefate pe un fond de trăinicie a unor colectivități cu legi nescrise, tradiții și obiceiuri care merg departe în timp și pe care le păstrează cu strășnicie, ca o garanție a acestei durabilități. Autorul posedă arta de a creiona un personaj din câteva linii sugestive, câteva gesturi semnificative, punând în mișcare atât o individualitate, cât și un exponent al colectivității sale. Volumele sale de proză

scurtă publicate se întind de-a lungul a 22 de ani: *Omul de Piatră,* 1998; *Vinovatul (întâmplări năprasnice),* 1998, *Dincolo de patimă, 1999*; *Duhul momârlanilor*, 2008; *Duhul Văii, 2009*; *Duhul momârlanilor*, 2017, *Semnul Kogayon,* 2020; *Semnul Kogayon, 2, Muntele Dragostei, 2021.*

Excelând de la începuturile sale scriitoriceşti în proza scurtă, Ioan Dan Bălan simte la un moment dat nevoia unor spaţii literare mai ample pe care să marcheze semnele şi înţelesurile vremurilor în devenirea unei populaţii de păstori. Astfel, în 2009 publică primul volum al romanului *Constelaţia Kogayon*, şi anume *Chemare şi pecete*. Urmează volumul 2 – *Atacul şoimului, în 2010* şi volumul 3, *Puterea Cuvântului*. Volumul 4, *Semnele Prezentului*, care era în lucru, nu a mai văzut lumina tiparului, căci timpul nu a mai avut răbdare. Autorul îşi pune personajele să se mişte pe coordonate istorice şi etnografice reale şi, deşi prin îndepărtarea în timp şi puternica închidere în spaţiu dobândesc un uşor aer ficţional, ca o retrimitere în mit, romanul rămâne înscris pe coordonatele unui puternic realism. Personajele sunt exponenţiale, reprezentative. Dar nu numai indivizii sunt exponenţiali, ci, conturaţi ca o colectivitate, oamenii muntelui sunt şi ei exponenţiali privind sevele bune ale acestui popor, autorul reuşind să dăltuiască portrete colective care poartă reflexele vechimii şi garanţiile duratei. Romanul se construieşte, treptat, ca un roman fluviu, în care familii puternice şi reprezentative sunt urmărite prin generaţii succesive şi medii diverse, ceea ce solicită întreaga măsură a talentului autorului.

Scriitorul îşi construieşte o replică în roman, eroul-scriitor care înregistrează totul pentru a feri faptele şi înţelesurile vremurilor de uitare. Este, aşa cum am văzut, unul din sensurile termenului *pecete* din primul volum, *Chemare şi pecete*, este unul din sensurile celui de-al treilea volum, *Puterea cuvântului*, după ce în volumul al doilea cuvântul ca semn este întregit de semne în sens mai larg, semne ale lumii înconjurătoare. Este o afirmare a încrederii în cuvânt şi în rostul cuvântului de a tezauriza memoria colectivă. Este o afirmare a încrederii în rostul cărţii şi al efortului de a scrie, a încrederii în puterea cuvântului.

A mai publicat cinci volume de reportaje, patru volume de studii etnografice (din care trei în colaborare cu Elisabeta Bogăţan) şi numeroase culegeri de folclor. A apărut în antologii şi dicţionare în ţară şi peste hotare.

Elisabeta BOGĂȚAN

Ioan Dan Bălan

Icoana și oglinda*

Icoana și Oglinda sunt obiectele Peșterii
pe care cei doi viețuitori le ating pe rând
ca să-l audă pe Cel de Sus:
Sihastrul să țină în ordine pustnicii
Poetul să țină în sens cititorii
și fiecare să-și găsească drumul, poteca
și fiecare să urce scara până la capăt
și fiecare să lase urme cu semne, gândurile.

Icoana și Oglinda sunt (și) ale sufletului
cum valul și țărmul se-mbrățișează în El
în Timpul care picură din rana-i proprie
ca dorul în iubirea sihăstrită
ori pașii adăpostiți în călătorii, pelerinii
care, fiecare, duc câte un vers de-aici acolo
și câte o umbră din viața aproapelui
atras, ca fiecare din mulțime , de sclipirea zilei
ori de cuvântul nou, abia rostit în Peșteră.

Poetul mângâie cu câte un ochi obiectele
care la fiecare atingere devin mai pure
și Cel de Sus le oferă pelerinilor, lângă mir.

* Poem inedit

JIVAGO și florile galbene

A patra oară mă despart de filmul *Doctor Jivago* (acum e pe *Netflix*) regizat de David Lean în 1965 (premii Oscar), cu Omar Sharif, Julie Christie, Geraldine Chaplin, Rod Steiger... Mereu mă obsedează finalul, casa de „gheață”, așteptarea inevitabilului, zbaterile istoriei nestăvilite. Mă doare lumânarea de la biroul nocturn, unde Jivago scrie poezii, auzind urletul sinistru al lupilor. Lupii la propriu și la figurat.

Boris Pasternak (1890-1960) s-a născut din părinți evrei; a trăit revoluții și războaie. Romanul *Doctor Jivago* a fost introdus ilegal pentru publicare în Italia (1957). În 1958 a primit Nobelul. Partidul Comunist l-a forțat să-l refuze. În 1989 fiul său a acceptat premiul în numele tatălui.

Revenind la film: o adevărată capodoperă. Muzica: Maurice Jarre. Tăvălugul istoriei dezlănțuite nu cruță nimic. Revoluția bolșevică, războiul, Roșiii și Albii, manifeste, crime, trenuri înghețate, inaniție... Iubire, căsătorie, adulter – într-o gradație epică incandescentă. Multe scene te tulbură, prin veridicul percutant. Frontul cu scene sângeroase, casa ocupată de...popor, promiscuitatea, mulțimea de lângă calea ferată, îmbulzeala din tren, satele arse și alte imagini apocaliptice, viața de la cabana din Varikino, cu nelipsitele flori galbene, în acord cu soarele atât de îndepărtat de ura oamenilor... Se strigă tare că „viața personală a murit în Rusia”. Dar Jivago nu cedează: are viață dublă, stă cu soția, dar merge zilnic la iubita sa Lara. Scrie poezii. Se întoarce călare, e dus pe front, ca doctor. Evadează. Îl paște plutonul de execuție. E un erou romantic, care crede în dragoste și poezie. În jur, acei comisari cu puteri nelimitate, „oameni în scurte de piele”. Burghezia se prăbușește, oamenii mâncau mei fiert și ciorbă din capete de hering. Vine Lenin la putere.

Peisajul e tipic rusesc, deși nu li s-a permis să filmeze în Rusia. Dar unde? În Spania, la 25 de grade, iar pe ecran iarna e oribilă. Actorii bine îmbrăcați mor de cald, dar noi nu știm asta. Zăpada a fost confecționată din carierele de marmură. Casa din Varikino... e în Finlanda. Da, culisele filmului, desigur. Producătorul Carlo Ponti ar fi vrut ca soția lui (Sophia Loren) s-o interpreteze pe Lara. Regizorul Lean a refuzat: „Cine ar crede că Sophia e o virgină de 17 ani?” Și a ales-o pe magnetica Julie Christie, cu privirea albastră.

Un film-fluviu, infuzat de anti-bolșevism, cu echilibru între frescă istorică și *romance*, pentru că regizorul era un romantic „rece”:

Alexandru JURCAN

Rămas-bun, Adam!

Despre ultima sa alergare de semne

Dintre toate distanțele lui DUMNEZEU, cea mai emoționantă, cea mai tulburător de frumoasă este... poezia. Pe acest peron pe care se dă ora exactă... mai nimeni! Sfârșit de an ce strânge în menghina zilei... depărtarea celui ce vine. Internetul, o gură mare ce trudește cu zorile pe marginea unei cești de cafea din care soarbe... distanța! A murit Adam Puslojic!

Toți se mândresc că l-au cunoscut: sute de prieteni și mii de simpatizanți, șefi de reviste, foști sau și mai foști, curați și limpezi în atitudine, prieteni! Nu deschid cartea semnelor care m-au dus în Belgrad în 1990 și nici celelalte pagini care înregimentează sute de ore petrecute fie pe frontul sârbesc din perioada 1999 - 2000 a bombardamentelor, fie pe tărâmul sfânt al prieteniei ce începe cu Nichita și nu mai sfârșește! Adam Puslojic era de sus și până la cer... un spectacol! El închide cercul în care clocotrismul ia atitudine și remarcă în cotidianul oricui, ideea de prieten, ideea de spectacol al omeniei. Ca un făcut, destinul devine cumva și așează în icoană o altă trecere întâlnită destul de rar printre cei vii. Adam moare luptând cu o boală ce-i afectează brusc plămânii.

O anumită logică îmi spune că viețile au, ca și morțile, niște reguli. Pornesc repejor la drum ca să am vreme, în două-trei zile să ajung spre Belgradul celor cinci prieteni. Asaltul începe din Pitești spre capitală, apoi, încetișor, cu un tren spre Timișoara. Aici încetează frăția. Nu mai e ca pe vremuri, când trenul era dus-întors: București-Belgrad și invers. La români s-a sfârșit anul, la sârbi începe CRĂCIUNUL! Zăbovesc și trag clopotul din inima lumii ca nu cumva să nu ajung la înmormântarea, care, aveam să aflu pe drum, va avea loc tooocmaaai luni, 9 ianuarie 2023. N-a fost chip, din păcate, să prind autobuz sau ocazie, așa că din Stara Moravița mai merg un pic cu un camion. Apoi, pe jos, peste 18 km spre Vrsec, loc de unde, cu banii rămași din amanet, mă îndrept spre Belgrad.

Timpul face ce vrea cu inima și sufletul meu, dar, ca să nu crăp, încep un priveghi și îmi reamintesc momente care țin de istoria literară. Popas la Mănăstirea Nimnitka, primit și poftit la masă de starețul Gheorghie, și iar și iar la drum, chiar în ziua de Crăciun. Două nopți nedormite prin Golubac și tot așa până când, pe 8 ianuarie, seara, ajung, deal după deal și pas după pas, la Cimitirul Cel Nou din Belgrad. Unde, a doua zi, urma să ne luăm rămas bun de la cel care conturează în lirica universală o lecție: prima și cea mai minunată, despre OMENIE și noțiunea de spectacol în poezie. Un fenomen, în fond, fiindcă Adam Puslojic a fost și rămâne un fenomen nu doar pentru extraordinara sa abilitate de traducător (de la Eminescu, Nichita, Sorescu și alții, în limba sârbă, sau din sârbă spre ai noștri, cu Vașko Popa, Radomir Andric și mulți alții).

Luni, 9 ianuarie, 2023, Cimitirul Cel Nou, ora 13.30

Îmi petrec dimineața într-o blândă prietenie cu zorile. E înnourat, e trist și lumesc de rece. Un mic local în care se desfășoară mai mereu pomenile. Nu intru, sunt lefter și îmi este rușine, așa că stau destul de resemnat, smerit, trist. Sunt totuși bucuros că am ajuns să-mi iau rămas-bun de la NAȘUL, că doar nimeni din țară nu a avut așa onoare de a fi recomandat Uniunii Scriitorilor printr-o scrisoare deschisă semnată de el. Și cum văd și văd, în inimă, trecutul lumii, tresalt: văd pe cineva care bate cu putere în fereastră. Mă uit atent, îmi dau lacrimile: Dragan Cuikanovic, Dragoliub Firulovic - marea voce a Serbiei muzicale -, precum și alții veniți, ba din Timoc, ba din Kladovo, de peste tot. Printre toți... Maria, fiica lui Adam. Trebuie să mă țin cumva, pentru că emoțiile mă depășesc. Nu speram, nici măcar nu visam să fiu primit cu atâta căldură, cu simpatie și-o lacrimă de frățietate. Cu simplitate și cinstită atitudine. Încerc să înțeleg ce se întîmplă, având să aflu că unii știau deja că am călătorit mai mult pe jos. Sunt copleșit și emoționat. Ceasul ridică minutarele spre ora unu și jumătate după-amiază, ora ultimului prânz al omeniei, când toți prietenii de pretutindeni ai răposatului îi vor spune rămas-bun. Nu e prea departe capela. Cimitirul, impresionant prin arhitectura și semnele îndreptate spre cer, prin ordinea și lumina sa, pare să potolească din emoții.

În timp ce mă mișc printre vii, mă tot uit în stânga și-n dreapta, după ai noștri. Îmi zic că dintre sute și sute de scriitori români cărora Adam le-a dăruit din suflet și prietenie, dintre zeci și zeci de reviste literare, aș fi vrut ca măcar o sută dintre ei să fi venit la înmormântare. Măcar neuitând că, în 1989, Adam a plecat degrabă spre revoluția din Timișoara, lăsându-și în urmă teama și aprinzând lumina, din dragoste pentru poporul român. Dar, românii își arată încă odată... caracterul autohton.

Printre oficiali, prietenii cei mai buni ai lui Adam. Doar trei români din lumea întreagă au fost prezenți: sculptorul Vlad Ciobanu, Zamfir Bălan, care a reprezentat Muzeul

Maria Puslojic și Florian Silișteanu; Bratislav Milanovic și poeți din Kladovo; Dragoliub Firulobic și Dragan Cuikanovic

Unde sunteți voi cei care nu mai sunteți?

Literaturii Române din București și Ministerul Culturii, și eu, Florian Silișteanu, poate un ilustru necunoscut încercând să duc mesajul de rămas-bun al artistului Mircia Dumitrescu, prieten al lui Adam. Începe slujba de pomenire și mă uit la Maria cum plânge tăcând spre ochii celorlalţi. N-au lipsit, chiar bolnavi fiind, Radomir Andric, Sarba Ignatovic, Bratislav Milanovic și alții care n-au trădat niciodată prietenia. Nu se vorbeşte mult și nu se creează gălăgia tipic românească. Sârbii au demnitate și dincolo de moarte. Reţin din discursul rostit mesajul al d-lui Ioan Cristescu: „L-am ascultat de nenumărate ori, i-am editat textele, l-am văzut în deplină desfășurare a teatralității sale. O teatralitate trăită și nu făcută. Un autentic, se va întâlni din perspectivă culturală, chiar instituțională, cu bunul său prieten Eugen Simion, Adam Puslojic își va petrece timpul veșniciei lângă Nichita Stănescu, Ion Caramitru, vegheați de administratorul divin al eternității, Ioan Flora. Cu Adam nu s-a sfârșit o lume, ci, ca de fiecare dată când pleacă un prieten pe care îl credeai veșnic, se încheie de fapt o durată. A mea. Mulțumesc, Adam, pentru ceea ce ai făcut în relațiile sârbo-române, pentru literatura română în spațiul cultural sârbesc, pentru frățietatea legendară pe care ai transmis-o și pentru că în octombrie, anul acesta, ne-am văzut la Belgrad, cu tine, cu Mircia Dumitrescu și alții. Nu știu ce vor spune alții, dar eu spun, dragă Adam, astăzi, că, odinioară, când tu visai că ești român, erai deja”. „Adam a fost un constructor de punți și de legături fără sfârșit între cele două neamuri: sârbii și românii”, a transmis și ministrul Culturii, Lucian Romașcanu, în aceeași scrisoare.

Aici se termină toată această sete care n-a băut, se trage cortina unui spectacol început de Nichita și sfârșit de Adam...

Florian SILIȘTEANU

Belgrad, 10 ianuarie 2023, foto și text

Eminescu și urmașii de azi

Am optat pentru titlul ăsta fiindcă Daniel Cristea-Enache pornește de la marele înaintaș și ajunge la contemporani. Încercând să evidenţieze încă o dată perenitatea stihurilor acestuia, da` și influenţa lor asupra unora dintre cei care poartă, fie și numai ideatic, amprenta romanticului nostru de nivel european în creaţia lor poetică. Nichita Stănescu, Ion Mureșan, Emil Brumaru, Mircea Cărtărescu. L-au completat cu alte nume Nicolae Oprea, Mircea Bârsilă și Jean Dumitrașcu, din Filiala Pitești a USR. Prezenţi în sală binevenit, în faţa unui public modest numeric, din nefericire. Semn că interesu` pentru cultură scade odată cu trecerea timpului. Lumea trăind majoritar pentru satisfacerea instinctelor primare. Ceea ce nu peste multă vreme se va răsfrânge fatal asupra existenţei sale pe glob, din păcate...

Daniel este cadru universitar la București. Om de litere, critic și istoric literar, publicist sârguincios grăit-a liber și la obiect despre trăinicia eminescianismului. Invitat de Centrul Cultural Pitești în preajma Zilei Culturii Naţionale, ca să aducă omagiul cuvenit marelui poet. Ale cărui versuri, minunate mai toate, fost-au folosite cu impact vădit până și de folkiștii ori trupele de rock autohtone. Încă din ”epoca de aur”. Ca să nu mai vorbim de tomurile numeroase ce-au apărut postdecembrist despre opera lui. A cărei componentă jurnalistică este evidenţiată acum fără probleme. Bardu` de la Ipotești arătându-se prin ea ca un intelectual cu larg orizont. Preocupat nu doar de lirism, ci și de problematica social-politică a ţării în epoca sa. O personalitate, în esenţă, a românismului de pretutindeni. Ce-i aduce fală etern și-l situează peren în panteonu` culturii naţionale...

Invitatul a venit pregătit cu textul conferinţei pe foaie, dar l-a expus liber și nestânjenit. Atent și cu acurateţe. Limpede și cumpănit. Răspunzând la fel întrebărilor din sală, într-un dialog util cu auditorii și colegii de breaslă din prezidiu. Dornici, cu toţii, de completări și clarificări la temă. Păcat că sonorizarea nu avantajeză cu niciun chip moderatorul, prezentarea lui nefiind inteligibilă. Ba chiar enervantă, din astă cauză. Impunându-se, o spun iară, o schimbare, sub o formă sau alta. Cât îl privește pe orator, sper să ne mai ”calce” și în viitor. Tot așa de interesant în expuneri. Că știe multe, neîndoios, și are ce povesti. Dând cumva și mai multă vervă, culoare, firesc discursului, impactu` fi-va, benefic, sporit...

Adrian SIMEANU

Grid Modorcea –
ÎNGERUL REBEL, proză și poezie

Aflat la a 119-a carte, era de aşteptat ca scriitorul și cineastul Grid Modorcea să-și mărturisească secretele și păcatele.

ÎNGERUL REBEL este o carte autobiografică, în care autorul face din cititor un confesor căruia i se spovedește. Dar este o spovedanie în proză și versuri originale, cum este secțiunea „Angelophania”, poate cea mai originală confesiune lirică, dacă avem în vedere faptul că Grid Modorcea practică o poezie de idei, în forma poemului în proză. Încă de la debut, el a fost taxat drept „un poet al intelectului” (Sorescu, Hagiu). Îngemănarea dintre profan și sacru are drept liant inocența.

Viziunea angelică este o nouă treaptă, poate cea mai înaltă, pe scara revelațiilor, care leagă celelalte trepte vizionare INOCENTOPIA, SANCTUAR, ARMAGHEDON REVELAT, CIVITAS INNOCENTIAE, NEMURITOARELE și HOMO NOVUS.

A dorit să fie un înger cuminte și a fost un înger rebel. Vocația de a fi înger îi conferă existenței o sfințenie aparte. Este un mare pariu al omului cu divinitatea. **(Redacția *Editura Scriitorilor*)**

Literatura babiloniană și asiriană

EPOPEEA LUI IZDUBAR

Cântece în cinstea lui Izdubar

(urmare din numărul trecut)

PAPSUKUL, ZEUL SPERANȚEI ȘI CRAINICUL ZEILOR, ZBOARĂ DE PE PĂMÂNT ȘI INTERVINE PENTRU ELIBERAREA LUI IȘTAR, IAR HEA ÎI ASCULTĂ RUGĂCIUNEA

O, Speranţă! Plăcere efemeră-a minţii!
Rămâi cu noi pe vecie, ca să unești ale noastre inimi!
De tine ne-agăţăm până când viaţa va pieri,
Iubită nălucă, pe veci cu noi să rămâi!
Fără tine, n-avem nimic decât cumplita disperare
Din viaţa noastră de pe pământ - tortura cea mai mare.
O, vino cu-aripile tale ușoare, peste noi adu a ta lumină
Și te vom venera, zeitate divină!
„Ignie fatuus" al cerurilor noastre toate
Care măreţ ne conduce, dispare și moare.
Și suntem lăsaţi aici pe pământ în întuneric să bâjbâim
Fără o rază de lumină ca vieţile să ni le-nveselim.
O, rămâi! Dulce pereche a Dragostei,
rămâi pentru totdeauna!
Și să sperăm că dragostea pe drumul nostru se va afla!
Nu ne pasă dacă ai fost o nălucire
Și regretăm că vreodată am mărit
Lumina ta pe pământ care ne-a dus pe un drum greșit
Pe veci rămâi! Sau pe vecie să pleci!
Când Papsukul în sălașurile oamenilor a privit
Schimbarea care peste pământurile distruse, fără viaţă
s-a răspândit,
Și-a auzit tânguirea pământului prin lumina ce se sfârșea
Cu vegetaţia ce dispărea.

El spre Cer repede zboară din lumea osândită
În timp ce de pe pământ ţipete groaznice se ridică.
La tronul lui Samas cu lacrimile-i curgând șiroaie
se grăbește,
Și despre viitorul întuneric el cu spaimă vorbește.
Lui Sin, zeul Lumii, Papsukul acum îl deplânge
Soarta lui Iștar, care în întunecatul Hades zace;
Plânge sfârșitul cumplit al Pământului,
care odată cu Iștar moare,
La Hea apelează cu strigăte pline de jale:
„O, Hea, Creatorul nostru, zeu și Rege!
Regina Iștar întemniţată acum zace.
Pământului, regina noastră divină tu redă-i-o!
O, Sfinte! În dragostea ta îmi pun nădejdea
La toţi zeii care ne cârmuiesc din tărie
Mă rog! Astfel Speranţa ajutorul vostru îl imploră!
Eliberaţi-ne Regina! Spre Hades zburaţi cu grăbire!
Papsukul al vostru cu credinţă vă adoră.
Taurul și-a lăsat vacile ce mugesc și le-a părăsit
Și, de supărare, în singurătate moare;
Măgarul a fugit, măgăriţele l-au jelit
Iar femeile nu mai au parte
De dragoste și departe soţii și-au izgonit,
Iar soţiile nu se mai bucură de-a lor mângâiere;
Toată pacea și dragostea astăzi de pe pământ au pierit,
Iar pe pământ dragostea nu mai cunoaște plăcere.

HEA ÎI ASCULTĂ RUGĂCIUNEA

„Partea feminină-n lumea vie peste tot moare,
Printre toate animalele, și oameni și plante,
Toată dragostea de la ei a fost nebunește-ndepărtată,
Nimeni nu mai tânjește după dragostea binecuvântată.
Lumina lui Samas de pe Pământ este blocată
Și doar focul vulcanilor a rămas;
Pământul e plin de molime și foamete
În curând toată viaţa de pe Pământ va dispărea.
Când Hea acest cântec solemn al Speranţei a ascultat,
Din înaltul său tron sceptrul său să-i cadă a lăsat
Și a strigat: „Și astfel eu domnesc peste întreaga omenire?
Pentru asta le-am dat viaţă, nemuritoare minte?
În ajutorul pământului heraldul meu va porni îndată.
Ţi-am auzit rugăciunea și-al lui Iștar cântec de jale."
„Pleacă, Atsusunsmir, cu-al tău cap luminos!
Cu toată lumina ta pornește! Aleargă cât poţi!
Spre porţile Hadesului întoarce-ţi faţa!
Și zbori degrabă pentru mine prin acel spaţiu!
Înaintea ta fie ca cele șapte porţi
Ale Hadesului să se deschidă cu-ale lor sumbre gratii;
Fie ca faţa lui Allat să se bucure la vederea ta,
Furia-i să i se domolească, și de plăcere să i se umple inima!
Dar conjur-o pe toate numele de zei!
Și fără frică fii! Și caută drumul acolo aflat!
Pe Regina Iștar eliberează-o! Ridică-i divinul ei cap!
Și stropește-o cu apă din pârâu!
Purific-o! O cupă până la margine umplută
Pune-i în gură ca să o bea toată.
Heraldul cade ca un meteor
Cu foc arzător risipește al întunericului de-atârnă
Peste porţile-acelei lumi întunecate de osândă.

COLOANA IV

ELIMINAREA LUI IȘTAR - ÎNCERCAREA EI DE A-L ÎNVIA PE TAMMUZ - PRIMUL EI IUBIT

Când Allat l-a văzut pe heruvim orbitor venind
Și lumina-i strălucitoare tot întunericul el risipind,
S-a lovit peste piept și către l furioasă spumegă
De furie, și bate din picior până când toate bolţile
Hadesului cutremură,
Pe Atsusunamir, heraldul, astfel l-a blestemat:
„Pleacă de-aici, herald! Sau aici în lanţuri te voi lega
În bolţile-mi întunecoase, și de mâncare îţi vor arunca
Gunoiul din oraș care-a rămas
Și apă murdară ca să bei zilnic îţi voi da.
Și te voi caza în închisoarea mea
Până când tras în ţeapă în acea îngrozitoare cameră de
tortură viaţa îţi vei da.

(continuare în numărul viitor)

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

Tainul

Nu aveam voie să fiu trist
decât până la glezne.
Nu reuşeai să-ţi sprijini inima de mine
nu mai era loc de-atâtea răni.
Aruncat de legi în umbră
îmi luam tainul din cărţi.
Eram prizonierul viselor
lângă caloriferul îngheţat.
Nu aveam voie să fiu trist
decât până la glezne
nu reuşeai să-ţi sprijini inima de mine
nu mai era loc de-atâtea răni.

Trec iluzii

Niciun zvon în ceaşca de cafea
o linişte de spital
goluri
zgură
pustiu.
Un soare tulbure ca un ou clocit
se îneacă în paharul cu vodcă.
Îţi simt mâna de cenuşă
căutându-mi căldura.
Trec iluzii
cu sânii tăi rotunzi te strig
nu mă auzi.
Cerul negru din ceaşcă
mă priveşte speriat
de-atâta singurătate.

Ca un oraş din vis

singurătatea e ca un oraş din vis
în care intră doar umbrele trecutului.

Lebăda

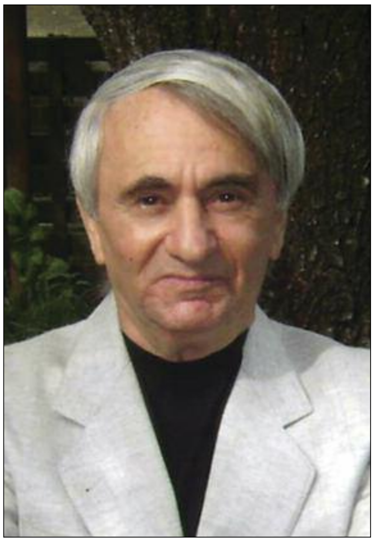
noaptea visez lebăda
în care ţi-a plecat sufletul...

Uşi, ferestre, închise

văd urme pe apă învolburată
dansul pescăruşului rămas în valuri.
Văd nuferii
au culoarea mâinilor tale adormite
sub marmore şi cerul
ca ochii tăi sticloşi
în care nu mai răsare soarele.
Nu ştiu ce nume are moartea
vânturile de noiembrie
o cheamă.
Zbor înăuntrul meu
prin tenebrele inimii
uşi, ferestre, închise.

Nu strig

visez
grâul are culoarea părului tău
visez ploile ce înfloreau
pe umerii tăi.
Vara a rămas în scrisorile tale.
Acum eşti firul ce ţine legat
pământul de cer.

Eşti o fântână de lumină
din care beau îngerii.
Eşti steaua de pe ramura
din mâinile Domnului.
Să fie un vis
tot ce a fost şi va fi?
Nu strig
şi ceea ce a rămas
s-ar putea prăbuşi.

S-a luminat de ziuă

de-acum,
călătorii în imaginaţia ratării
când vara cu rochia de flori
însângerată
a trecut
apele
dealul
aşteptările
lăsându-mi ultima scrisoare
pe prag.
Acum când ultimul cântec
moare o dată cu pădurea
şi pasărea gheţii
îmi trece prin suflet
iar din cuvinte
cade tencuiala
ce trebuia să zidească
când în braţe îmi creşte
păpuşa pustiului.
Acum lumina s-a scurs
picătură cu picătură
şi cresc umbrele
vorbire a morţii
noaptea e un acvariu uriaş
în care plutesc visele pierdute.
Se-aude cum se întorc morţii
pe partea cealaltă
căderea lebedei.
Se luminează de ziuă
dar fără tine
e tot întuneric.
În locul soarelui
în fereastră
s-a mutat un păianjen.

Cornel Florin CUBLEŞAN

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacţie:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Ion PANTILIE

Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Jean DUMITRAŞCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra
conţinutului textelor revine
autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii
decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite
la redacţie nu se înapoiază.

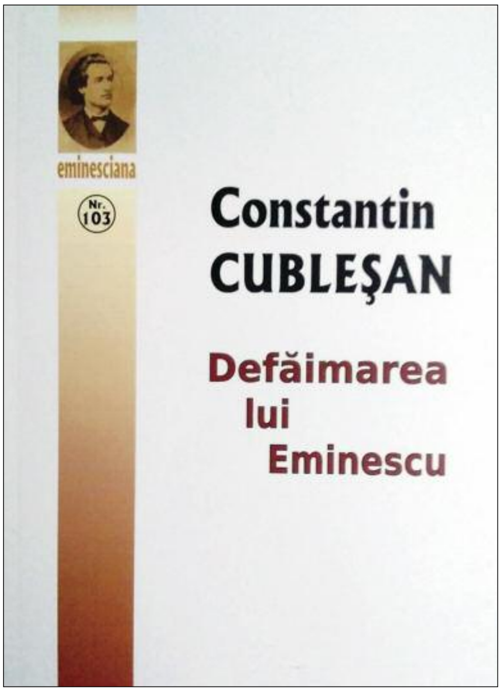
Tiparul executat la
VENUS PRINTING SOLUTIONS
Iaşi

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicaţii.

LITERATURA ROMÂNĂ

CONSTANTIN CUBLEȘAN

Despre defăimătorii lui Eminescu

Constantin Cubleșan (nr. 16 mai 1939, Cluj) este unul dintre eminescologii care și-a ales să trateze despre opera lui Mihai Eminescu într-un mod oarecum indirect, prezentându-ne cele mai importante exegeze care i s-au făcut poetului în cursul timpului. Semnificative sunt în acest sens chiar titlurile volumelor publicate până acum, cum ar fi, de exemplu, *Eminescu în conştiinţa critică* (1994), *Eminescu în perspectivă critică* (1997), *Eminescu în orizontul criticii* (2000), *Eminescu în oglinzile criticii* (2001), *Eminescu în universalitate* (2002), *Eminescu în reprezentări critice* (2003), *Eminescu în exegeze critice* (2014).

Dacă în toate aceste volume discursul critic acordă atenţie celor mai variate abordări ale criticilor, şi anume celor istorico-literare, biografice, filologice, critice, stilistice, didactice etc., în prezentul volum, *Defăimarea lui Eminescu* (Editura Junimea, Iași, 2022), Constantin Cubleșan își alege să dezvolte o idee, mai precis pe aceea a *defăimării* personalității și poeziei eminesciene.

Constantin Cubleșan comentează, aşadar, operele defăimătorilor lui Eminescu, cărora Alexandru Dobrescu le spunea în volumul *Detractorii lui Eminescu* (2006), fără menajamente, *detractori*. Constantin Cubleşan preferă termenul de *defăimători*, lărgind, dar și îmblânzind categoria detractorilor.

Printre defăimătorii lui Eminescu studiaţi de Constantin Cubleșan îi aflăm pe Alexandru Grama, preot catolic, şi Aron Densusianu, care sunt destul de cunoscuţi ca detractori.

Mai puţin cunoscut ca detractor al lui Eminescu este însă prozatorul Panait Istrati, care „vede în Eminescu un scriitor care «s-a mărginit» la o «meschină autoritate naţională» şi «s-a mulţumit să dorească doar binele ţării sale», «hulind tot ce nu e român»" (*Adevărul literar şi artistic*, 21 septembrie 1924)... Probabil că Eminescu ar fi trebuit să dea atenţie mai mult străinilor, şi să închidă ochii la cei care îi hăcuiau ţara...

Un alt detractor-defăimător al poetului este Ion Vitner, „cel care a realizat... *modelul* tutelar după care trebuia interpretat şi comentat oficial Eminescu" (p. 38).

Mai aproape în timp de noi, Virgil Nemoianu lansează în revista *Astra* (nr. 7/1990) ideea *despărţirii* noastre de Eminescu, motivând că „Din Eminescu au descins Goga, Iorga şi Pârvan", apoi „Eliade, Vulcănescu şi Noica, chiar şi universul blagian (cu mult mai autonom) ar fi greu de imaginat fără o genealogie eminesciană". Or, această descendenţă din Eminescu a celor numiţi este gravă, ca şi cum descendenţii în cauză ar fi nişte neica nimeni sau criminali, iar nu oameni de cultură autentici. Ba, mai mult de atât, „Din moştenirea eminescianismului s-a constituit una din pietrele de temelie ale mişcării legionare: utopistă, radicală, tiermondistă" (p. 50).

Feţele bisericeşti se numără şi ele printre detractorii lui Eminescu. De exemplu, Moses Rosen ajunge la performanţa de a împiedica editarea volumului X cu publicistica Eminescu, din seria OPERE a poetului. Şi tot înalta faţă bisericească ne asigură subtil de faptul că „Eminescu nu a fost fascist, el n-a ştiut ce e fascism dar tot ce scrie el acolo e fascism (...). Eminescu a fost victima boierimii de atunci care dorea să îi extermine pe evrei" (pp. 50, 51).

Horia-Roman Patapievici, autorul celebrului articol *Inactualitatea lui Eminescu în anul Caragiale*, apărut în revista *Flacăra* (nr. 1-2/2002), ar fi fost să fie și el comentat de către Constantin Cubleșan, însă criticul nu face, în mod curios, acest lucru, socotind că „în loc de orice comentarii, cel mai bun lucru este să reproducem textul articolului, edificator întru totul pentru noua concepţie ideologică postrevoluţionară" (p. 51). Şi în felul acesta, Patapievici rămâne singurul critic necomentat din carte.

Cu toate acestea, cititorul este totuși câștigat, pentru că el poate să lectureze întreg articolul scris de H.-R.P. și să verifice astfel dacă incriminările care i s-au adus în presă sunt sau nu sunt adevărate. De pildă, am constatat că incriminările aduse lui Patapievici nu sunt temeinice și că el, nefiind înţeles, a fost pus la zid în mod gratuit. Dar iată finalul articolului lui Patapievici, pentru a ne lămuri singuri:

„Pentru nevoia de chip nou a tinerilor care în cultura română de azi doresc să-şi facă un nume bine văzut în afară, Eminescu joacă rolul cadavrului din debara. Sec spus, Eminescu nu mai este azi actual deoarece cultura română, azi ca și ieri, se dovedește a nu fi decât o cultură de sincronizare. Ea încă nu își permite să nu fie în pas cu modelele" (pp. 53-54).

Desigur, cine răstălmăceşte (falsifică) aceste fraze poate să-l considere pe H.-R.P. un detractor sau un defăimător al lui Eminescu. Dar realitatea este alta.

Discursul lui Constantin Cubleşan tratează şi despre *Cazul Eminescu*, ancheta realizată în revista *Dilema* (nr. 265, 27 februarie - 5 martie 1998), care pare să fie, în mare, o reeditare a ideilor antieminesciene ale preotului catolic din Blaj, Al. Grama, cu câteva excepţii notabile. Din pricina spaţiului disponibil ne oprim însă aici.

În general, interpretarea operei lui Eminescu, ca şi a oricărui alt poet (scriitor) important, este pentru criticii literari un adevărat examen, pe care ei pot să îl treacă sau nu. Pentru că nu numai scriitorii pot fi evaluaţi pentru creaţiile lor, ci şi criticii.

Constantin Cubleşan face parte din categoria rară a celor care au trecut cu bine examenul critic, cartea *Defăimarea lui Eminescu* meritând să fie citită şi chiar studiată şi citată, pentru că judecăţile ei sunt drepte şi nu cad nici în fetişizarea poetului, nici în defăimarea sa.

Virgil DIACONU